

Україна:

події,
факти,
коментарі

2011 № 13

Засновник Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** О. Онищенко, академік НАН України. **Редакційна колегія** В. Горвий, заступник головного редактора, Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн Г. Булахова.
Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz@pochta.ru, www.nbu.gov.ua/siaz.html. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08. 2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

2011 № 13

ЗМІСТ

Коротко про головне

**Вітання Президента України В. Януковича
з нагоди Дня Конституції**

**Президент України в Криму провів неформальну зустріч
із Прем'єр-міністром Російської Федерації**

Аналітика

С. Горва

Визит главы КНР и новые перспективы для Украины

Ю. Якименко

**Ход и перспективы переговоров между Украиной и Россией
по вопросу цены на газ в оценках прессы**

С. Левадна

Украина: и опять на повестке дня тарифы на газ...

Н. Тарасенко

Російські інвестиції в Україні: стан і перспективи

А. Потіха

Доля радянського майна в контексті українсько-російських відносин

Н. Іванова

Пенсійна реформа на порозі

Н. Половинчак

Реформа ЖКГ: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Діяльність науково-дослідних установ

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Астрономічна наука

Інноваційні розробки та технології

Енергоощадні технології

Інформаційні технології

Охорона здоров'я

Наука і влада

Проблеми інформатизації

Н. Танатар

Інформаційно-аналітичні ресурси із соціально-політичної проблематики: загальний огляд

До уваги держслужбовця

Н. Моїсеєнко

Нові надходження до НБУВ з юридичних наук

Коротко про головне

Вітання Президента України В. Януковича з нагоди Дня Конституції

Дорогі співвітчизники!

П'ятнадцять років тому парламент ухвалив Основний закон – Конституцію Української держави. Було закладено фундамент для розвитку України як суверенної, демократичної, соціальної та правової країни.

Нині Конституція – головна правова угода українського народу.

Ми розвиваємо і удосконалюємо Конституцію України, щоб вона відповідала сучасним потребам суспільного розвитку та врахувала політичний досвід нашої держави.

Саме тому я підтримав ідею створення Конституційної Асамблеї.

Через новітній конституційний процес ми зробимо ще один крок до утвердження принципу верховенства права, захисту свобод людини, до становлення нової демократичної політичної системи європейського зразка.

Поздоровляю усіх з Днем Конституції України. Миру, процвітання та добра нашій державі і нашому народові!

*(Офіційне інтернет-представництво Президента України
(<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 28.06).*

Президент України в Криму провів неформальну зустріч із Прем'єр-міністром Російської Федерації

У Криму відбулася неформальна зустріч Президента України В. Януковича з Прем'єр-міністром Російської Федерації В. Путіним, який прибув в Україну з приватним візитом.

В. Янукович та В. Путін обговорили ряд питань, що стосуються відносин України та Росії. Президент України, зокрема, відзначив, що їхня зустріч із Прем'єр-міністром Росії відбувається напередодні засідання Українсько-російської міждержавної комісії. «Нам є про що поговорити. На підкомісіях напрацьований величезний матеріал. Уряд мені доповів», – сказав В. Янукович.

Зі свого боку Прем'єр-міністр РФ повідомив, що перед зустріччю з Президентом України він мав телефонну розмову з Прем'єр-міністром України М. Азаровим, під час якої вони обговорили всі поточні справи щодо засідання комісії *(Офіційне інтернет-представництво Президента України
(<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 25.06).*

Аналітика

С. Горвая, соб. кор. СІАЗ НБУВ

Визит главы КНР и новые перспективы для Украины

Как сообщают СМИ, по итогам визита в Украину главы Китая Киев и Пекин задекларировали установление отношений стратегического партнёрства. Совместную Декларацию об установлении и развитии отношений стратегического партнёрства между Украиной и КНР в понедельник, 20 июня, в Киеве подписали руководители двух государств – В. Янукович и Ху Цзиньтао.

В документе фиксируется начало отношений стратегического партнёрства, а также основные принципы, на которых они будут базироваться.

В частности, речь идёт о взаимной поддержке государственного суверенитета и территориальной целостности; уважении пути развития, избранного каждым из государств; взаимном неприменении силы или силовой угрозы, экономического или другого давления; активизации политического диалога на высшем, высоком и другом уровнях.

Также в Декларации говорится о деятельности Комиссии по сотрудничеству, о наиболее приоритетных сферах двустороннего практического сотрудничества, расширении взаимодействия в рамках ООН, о совместных усилиях по обеспечению мира, стабильности и безопасности в мире и отдельных регионах.

Кроме того, китайская сторона обязуется не применять и не угрожать применением ядерного оружия против Украины как государства, не имеющего такого оружия.

СМИ информируют о том, что Президент Украины В. Янукович надеется на привлечение масштабных инвестиций из Китая для реализации инфраструктурных проектов в стране. «Отдельно хотел бы подчеркнуть необходимость привлечения масштабных инвестиций для инфраструктурных проектов в Украине с привлечением китайских технологий», – сказал он в ходе переговоров с главой КНР.

В. Янукович упомянул наиболее актуальный совместный проект по сооружению скоростной железной дороги между аэропортом «Борисполь» и Киевом. «Он должен быть реализован в установленные сроки на самом высоком качественном уровне. Убеждён, что это – только первые шаги нашего сотрудничества», – сказал он.

Президент также сообщил, что в настоящее время продолжается техническая работа по реализации проекта строительства газотурбинной гидроэлектростанции в городе Щелкино в Крыму. «Надеюсь, что скорейший её запуск обеспечит решение проблемы недостатка электроэнергии в Крыму и развития восточного Крыма», – отметил В. Янукович.

Президент напомнил, что эти проекты реализовываются за счет кредитных средств китайских банков под государственные гарантии Украины.

Также В. Янукович надеется, что товарооборот между Украиной и Китаем в 2012 г. превысит 10 млрд долл. «Убеждён в том, что грань 10 млрд долл. для нас легко будет достигнута и мы будем двигаться в следующем году за пределы этой цифры», – сказал он.

В. Янукович также отметил, что в текущем году увеличение товарооборота идёт на уровне 80 %. Он также высказал убеждение, что это является свидетельством огромного неиспользованного потенциала сотрудничества между Украиной и Китаем.

Кроме того, Президент Украины видит широкие перспективы для создания в Украине совместных с Китаем производств. «Широкие перспективы активизации сотрудничества с Китаем я вижу в создании на территории Украины совместных производств с дальнейшим реэкспортом продукции в третьи страны», – сказал он.

В. Янукович отметил, что для Украины и Китая было бы целесообразно объединить усилия центральных государственных и коммерческих банков, которые заинтересованы в сотрудничестве. По его словам, Киев готов предложить банкам Китая открывать филиалы в Украине и ожидает подобного шага от Пекина. «Предлагаю поручить сопредседателям комиссии по сотрудничеству между Украиной и Китаем отработать возможные пути дальнейшей активизации и повышения уровня взаимодействия в торгово-экономической и инвестиционной сферах», – сказал Президент.

Также В. Янукович выступает за расширение сотрудничества с Китаем в сфере авиастроения. «Хорошие перспективы существуют в сотрудничестве в сфере авиастроения и производства двигателей», – сказал глава Украинского государства.

В. Янукович отметил, что партнером с украинской стороны является государственное предприятие «Антонов», которое «имеет стабильные позиции на китайском рынке... Считаю, что сотрудничество в этой сфере имеет достаточный потенциал для расширения. Мы считаем очень перспективным направлением сотрудничество госпредприятия “Антонов” с авиастроительными предприятиями Китая», – подчеркнул украинский Президент.

Он отметил, что речь идет о совместной разработке большого и среднего транспортного самолёта, реактивного транспортного самолёта, а также совместном производстве самолетов Ан-170, Ан-148 и Ан-158. В. Янукович предложил китайскому коллеге поручить правительствам двух стран изучить и отработать этот вопрос.

Президент также отметил, что Украина выступает за активизацию трехстороннего сотрудничества с Россией и Китаем. «Отдельно хотел бы обратить внимание на перспективы налаживания сотрудничества в трехстороннем формате между Украиной, Китаем и Россией», – сказал он.

Президент Украины подчеркнул, что Украина, Россия и Китай имеют много совместных подходов к решению важных проблем международной повестки дня.

Кроме того, по словам Президента, есть широкие перспективы по трансграничному экономическому сотрудничеству.

В. Янукович подчеркнул, что одним из реальных проектов может стать создание железнодорожного сообщения между тремя странами с целью более быстрой доставки товаров. В. Янукович отметил, что Украина готова стать надёжным партнёром Китая в развитии трубопроводного транспорта, поставок необходимого оборудования.

Кроме того, по словам Президента, Киев мог бы участвовать в китайско-российских проектах по сооружению атомных электростанций.

В свою очередь Китай решил выделить Украине 80 млн юаней (12,3 млн долл.) бесплатной помощи. Стороны подписали соответствующее межправительственное соглашение. Документ предусматривает юридическое оформление решения правительства Китая по выделению указанной суммы.

Премьер-министр Украины Н. Азаров, в ходе встречи с лидером КНР, назвал визит в Украину председателя Китайской Народной Республики Х. Цзиньтао историческим событием. Председатель Верховной Рады Украины В. Литвин в ходе встречи с председателем Китайской Народной Республики, заявил о том, что подписание совместной декларации об установлении и развитии отношений стратегического партнерства между Украиной и Китайской Народной Республикой открывает новые перспективы для развития взаимодействия между двумя странами.

В. Литвин также выразил искреннюю благодарность китайской стороне за участие китайской делегации в Международной конференции по сбору средств на черномыльские проекты и в работе Киевского саммита по вопросам безопасного и инновационного использования ядерной энергии, которые состоялись 19 апреля 2011 г.

Руководитель парламента поблагодарил китайскую сторону за предоставление возможности реабилитации и оздоровления украинских детей, пострадавших вследствие аварии на ЧАЭС.

Председатель Китайской Народной Республики передал В. Литвину приветствие от председателя Постоянного комитета Всекитайского собрания Народных представителей У Банго и пригласил Председателя Верховной Рады посетить Китай с визитом.

Председатель Китайской Народной Республики отметил успешное развитие двусторонних отношений, важной составляющей которых Х. Цзиньтао назвал межпарламентское сотрудничество. Межпарламентские связи, по его словам, являются «активным фактором развития» и «движущей силой» украинско-китайских отношений.

Председатель Верховной Рады Украины подтвердил приглашение

председателю Постоянного комитета Всекитайского собрания Народных представителей У Банго посетить Украину с официальным визитом и отметил, что в Украине ждут визита председателя Комитета по иностранным делам ВСНП, руководителя парламентской группы дружбы «Китай – Украина» Л. Чжаосина.

В. Литвин заверил, что украинский парламент будет рассматривать как приоритетные законодательные решения относительно договоренностей, достигнутых в ходе встречи Президента Украины и председателя КНР.

Стороны также подчеркнули важность роли парламентов в дальнейшей активизации сотрудничества на региональном уровне.

Председатель Верховной Рады выразил мнение о том, что законодательные органы обеих стран могли бы акцентировать внимание на развитии двустороннего сотрудничества в гуманитарной, культурной, научной и образовательной сферах. «Соединение наших усилий будет содействовать достижению крайне необходимого нам положительного кумулятивного результата», – сказал он.

В. Литвин высказался за необходимость дальнейшего развития отношений между научными учреждениями Украины и Китая, в частности, в области обществоведения, отметив уникальный опыт и практику жизни в КНР.

Председатель Верховной Рады также считает необходимым объединить усилия законодательных органов наших государств на международной арене.

Общаясь с журналистами после встречи, В. Литвин еще раз подчеркнул, что визит председателя Китайской Народной Республики является историческим, напомнив, что это второй визит такого уровня за время независимой Украины. О важности визита, заметил В. Литвин, свидетельствует подписание декларации об установлении и развитии отношений стратегического партнерства, которая уже сейчас наполняется конкретным содержанием, поскольку прорабатываются механизмы для реализации этого стратегического партнерства, в первую очередь, в экономической сфере.

Важным, подчеркнул Председатель Верховной Рады, является подписание соглашений о сотрудничестве в сфере внешней политики, которые позволят реализовать возможности Украины и КНР в экономическом сотрудничестве, в сотрудничестве в гуманитарной сфере, и активизировать диалог на межпарламентском уровне. «Думаю, расчеты делаются и на стратегическую перспективу», – сказал он.

Следует напомнить, что ранее, в своем комментарии относительно визита в Украину лидера КНР, профессор кафедры политологии НаУКМА, политолог А. Гарань отметил, что Президенту Украины В. Януковичу комфортно налаживать отношения с Китаем. «Очень неплохо, что развиваются отношения между Украиной и Китаем. Понятно, почему именно сейчас активизировались эти отношения. Руководство Китая смотрело на события оранжевой революции с опаской, не было морально-психологической близости между прежним

руководством Украины и КНР. А между В. Януковичем и Х. Цзиньтао есть такая близость, есть соглашение между Партией регионов и Компартией Китая», – подчеркнул А. Гарань.

По словам политолога, Президент В. Янукович никогда не скрывал, что ему близка модель управления в России, Казахстане. «Очевидно, что и китайская модель вписывается в его мировоззрение вполне гармонично», – отметил А. Гарань.

В целом, по его словам, развитие экономических связей между Украиной и КНР пойдет на пользу, если грамотно использовать это сотрудничество. «Китай дает деньги на строительство, но в обмен предлагает использовать свои материалы и рабочую силу. Другими словами, инвестиции из Китая не создадут новых рабочих мест – китайцы за свои же деньги обеспечат свои предприятия и своих людей», – отметил эксперт.

Говоря о том, может ли сближение с Китаем повлечь за собой ухудшение отношений с Западом, политолог отметил, что нет. «Другое дело, если Украина на международных форумах начнет солидаризироваться с китайской позицией по вопросу прав человека, будет молчать, когда весь мир будет говорить о событиях в Китае», – сказал А. Гарань.

Как сообщают СМИ, директор украинского филиала Института стран СНГ, политолог В. Корнилов подчеркивал, комментируя визит лидера КНР, что: «Визит лидера второй экономики мира, мощнейшего государства, которое претендует на то, чтобы когда-то называться супердержавой, не может быть рядовым. Это знаковый визит для Украины».

По его словам, Китай активно инвестирует в экономики развивающихся стран всего мира. «Китайские бизнесмены заинтересованы в инвестировании в Украину при определенных, конечно, условиях», – отметил эксперт.

Политолог добавил, что при предыдущей власти украинско-китайский диалог был прерван. «До 2004 г. отношения между Киевом и Пекином развивались очень динамично. После 2004 г. события в Украине перечеркнули нормальные отношения с Китаем», – считает он.

«Ющенко и его команда были слишком ослеплены одним вектором внешней политики, из-за чего развитие всех других направлений оказалось замороженным», – добавил В. Корнилов.

По его словам, развитие украинско-китайских отношений не может на нынешнем этапе повлиять на отношения Украины с Западом. «Но все будет зависеть от того, как далеко эти отношения зайдут», – отметил политолог.

Существует и несколько другая точка зрения. Так, украинский экономист, директор экономических программ Украинского центра экономических и политических исследований им. А. Разумкова В. Юрчишин в эксклюзивном комментарии корреспонденту ИА «Татар-информ» подчеркнул: «В некотором смысле по итогам визита можно выявить противоречивые тенденции. С одной стороны, визит китайского руководства подчеркивает, что Китай рассматривает

не только Украину, но и вообще регион как зону своих стратегических дальнейших интересов расширения производства и рынков сбыта. Это позитив для региона вообще. С другой стороны, здесь следует иметь в виду, что у Китая достаточно прочные, широкие отношения с Россией, в том числе в рамках союза ШОС, и в этом контексте Украина может быть гораздо более интересна Китаю не как соперник России, как потенциальный плацдарм для выхода на европейские рынки».

В. Юрчишин говорит, что дальнейшее развитие экономических контактов между Украиной и Китаем будет во многом зависеть от того, как сложатся дальнейшие экономические контракты между Украиной и Россией, прежде всего, потому, что по мнению эксперта, «Китай интересуется направлением движения между Украиной и Россией».

К этому можно добавить, что для определения перспективы украинско-китайского суотрудничества не менее важно учитывать и динамику развития китайско-российских отношений. Поведение Китая на международных рынках в период недавнего кризиса, тяжелые переговоры об урегулировании отношений с США, Индией и другими странами достаточно убедительно свидетельствуют о том, что в них всегда жестко отстаиваются именно китайские интересы. Ярким примером данного подхода являются также происходящие в настоящее время очень сложные российско-китайские переговоры по поводу цены на энергоносители. В этом контексте для Украины может оказаться привлекательной перспектива заполнения собственной ниши между Китаем и Россией.

Ю. Якименко, мол. наук. співроб.

Ход и перспективы переговоров между Украиной и Россией по вопросу цены на газ в оценках прессы

Стремление украинского правительства к пересмотру существующих условий поставок в страну российского природного газа пока не принесло практических результатов, хотя российская сторона декларирует заинтересованность во взаимовыгодном решении газового вопроса, заявив о готовности проанализировать формулу цены на газ, которая закреплена в контрактах НАК «Нефтегаз Украины» и ОАО «Газпром», и даже пошла на определенные уступки, дав принципиальное согласие на изменение в некоторых аспектах формулы цены на газ для Украины.

Попытки преодоления существующих между Украиной и Россией разногласий по вопросу цены на газ предпринимались в ходе встречи главы «Газпрома» с украинским министром топлива и энергетики в конце мая в Киеве, а также в ходе заседания Комитета по экономическому сотрудничеству

украинско-российской межгосударственной комиссии в начале июня в Москве. Эти мероприятия помимо собственно экономических факторов формирования цены на газ для Украины в очередной раз обозначили также ряд политических проблем, от решения которых в конечном итоге и будет зависеть, каким именно образом стороны достигнут консенсуса в газовом вопросе и достигнут ли вообще. На сегодняшний день компромиссное решение пока еще не найдено. При этом, как отмечают обозреватели, подробности ведущихся переговоров особо не афишируются, а их окончательный итог, вероятно, станет результатом договоренностей на самом высоком государственном уровне.

Украинский Премьер-министр Н. Азаров, полагая, что справедливая цена на российский газ для Украины должна составлять около 200 долл. за тысячу кубометров, постоянно указывает на невыгодность газовых контрактов, заключенных его предшественницей Ю. Тимошенко. По словам Н. Азарова, «Тимошенко подписала вот эту кабальную для нас формулу, предусматривающую рост цены на газ, одновременно сохранила действующие на тот момент транзитные ставки». Таким образом, считает Премьер, Украина несет убытки, не получая компенсации, связанной с прокачкой через Украину возросшего в цене газа. «Раз у нас выросла цена на газ, давайте компенсируйте нам ставки транзита», – заявляет Н. Азаров.

Некорректным по отношению к Украине называет подписанное в 2009 г. «газовое» соглашение и Президент В. Янукович, после прихода к власти которого был инициирован пересмотр цены на газ для Украины. По словам В. Януковича, рост цены на газ в соответствии с контрактом 2009 г. между Украиной и Россией несёт угрозу украинской экономике. «Очень серьёзно стоит вопрос цены на газ. Мы находимся в чрезвычайно сложном положении, потому что формула, которая задействована в цене на газ в контракте 2009 г., никак не соответствует ни экономическим, ни каким-либо другим расчётам. Однако она сегодня действует», – говорит Президент.

Напомним, в апреле 2010 г. в рамках рабочего визита в Украину президента РФ Д. Медведева в Харькове были подписаны дополнения к газовому контракту, увеличивающие объемы закупок газа НАК «Нефтегаз Украины», а также предусматривающие скидку в цене на величину снижения российским правительством пошлины для поставок газа в Украину. Пошлина была обнулена, вследствие чего снижение составило 30 % от контрактной цены газа.

Во II квартале текущего года цена природного газа, поставляемого в Украину, увеличилась до 295,6 долл. за тысячу кубометров.

По расчетам специалистов, из-за подорожания нефти в связи с событиями на Ближнем Востоке российский газ для Украины в III квартале будет стоить 350 долл. за тысячу кубометров, а в IV квартале цена может составить уже 400 долл., а по прогнозам главы «Газпрома» – даже 500.

«События на Ближнем Востоке серьезно ухудшили торговый баланс Украины, ведь по итогам I квартала превышение импорта над экспортом

составило более 1,55 млрд долл., хотя год назад было наоборот – продали больше на 180,6 млн долл., в основном из-за дорогого газа», – говорит экономист В. Лисицкий.

Проблема формирования цены на газ для Украины была рассмотрена 24 мая в ходе встречи главы правления «Газпрома» А. Миллера с Президентом В. Януковичем и министром Украины по вопросам топлива и энергетики Ю. Бойко, который высказал мнение, что Украина и Россия до сентября смогут найти компромисс по пересмотру контракта на поставку газа в Украину, договорившись о снижении его цены. Кроме изменения формулы цены на газ, на встрече также обсуждались вопросы гарантированного объема прокачки энергоносителей через Украину, а также снижения обязательного объема закупки газа. Кроме того, по словам А. Миллера, в ходе встречи стороны рассмотрели «возможные новые формы кооперации, которые могут вывести российско-украинское сотрудничество на новый уровень».

Президент В. Янукович накануне визита главы «Газпрома» заявлял, что Украина намерена добиваться снижения цены на газ до 240 долл. за тысячу кубометров. По его мнению, цена на газ для Украины, по сравнению со странами Европы, должна быть значительно ниже – учитывая, в частности, меньшее расстояние между Украиной и Россией и подписанные в прошлом году харьковские соглашения. «Конечно, вызывает вопросы и базовая цена, и сама формула. Та формула, которая применяется в Европе, для Украины абсолютно не подходит», – считает В. Янукович.

В итоге стороны договорились о том, чтобы в формуле как базовая цена использовалась цена угля, а не газояля, но окончательное решение по цене газа принято не было.

По мнению директора Института энергетических исследований Д. Марунича, нынешняя рыночная цена на газ для Украины более чем адекватна. «Цена на газ в 200 долл., о которой сегодня говорят в правительстве, – нереальна», – считает эксперт.

По его словам, Украина сегодня получает газ по 290 долл. с учетом скидки. «Это рыночная цена, которая более чем адекватна. Что же касается снижения цены до 200 долл., то, если мы не предложим уступок, о которых даже не хочется говорить, уменьшения не будет», – сказал он. При этом уступки, на которые согласится российская сторона, могут стать «слишком большой ценой, которую мы можем заплатить», – говорит Д. Марунич, подчеркивая, что «российскую сторону нынешняя формула вполне устраивает. Им даже нет смысла вести переговоры. То, что сегодня происходит, – их добрая воля». По его мнению, повторение газовых конфликтов не нужно ни России, ни Украине, ни Европе. «Газпром» из-за этого может нести имиджевые и финансовые потери, поэтому повторения газового скандала с Украиной не хочет. Однако и затягивать переговоры не будет. Будет, разве что, торговаться с выгодой для себя», – заявляет эксперт.

Независимый эксперт В. Землянский считает, что Украина в переговорах с Россией получит цену на газ в районе 230–250 долл. за тысячу кубометров, при этом, чтобы получить нужную цену, Украине не обязательно идти на уступки. «Наш главный аргумент – если не будет пересмотра цены, мы можем обратиться в Стокгольмский арбитраж. Ведь в контракте заложено условие, что формула может быть пересмотрена, если условия рынка изменились, а это произошло», – заявляет эксперт.

СМИ, комментируя итоги переговоров глав «Газпрома» и «Нефтегаза», ссылались на мнение высокопоставленного источника в Минэнерго, который заявил, что тот факт, что на газовые переговоры с Украиной прибыл не премьер или президент России, а глава «Газпрома», говорит о том, что Россия не намерена пересматривать существующие контракты. «Подобные вопросы решаются на уровне президентов или премьер-министров. Тот факт, что на переговоры прислали главу «Газпрома», говорит, что Россия тратит время. Осенью и зимой договариваться о газе будет сложнее, чем весной-летом», – сообщил источник.

По мнению члена Комитета Верховной рады по ТЭК А. Гудымы, украинские власти вынуждены вести переговоры с Россией, чтобы подготовить почву для выхода на рынок нового посредника. С этим мнением соглашается и начальник аналитического отдела ИК Брокеркредитсервис М. Шеин. «Я думаю, ситуацию просто доведут до критической точки, а потом предложат “компромисс” – вывести на рынок нового посредника типа “РосУкрЭнерго”, который будет поставлять среднеазиатский газ», – заявляет эксперт.

Спустя несколько дней после визита А. Миллера в Украину президент России Д. Медведев в ходе встречи с ним сказал, что соглашения РФ и Украины в газовой сфере нужно выполнять, а призывы к их пересмотру должны базироваться на имеющихся договоренностях.

Ранее российский президент указывал на необходимость «подумать о том, чтобы в будущем можно было бы использовать какие-то продвинутые формы кооперации, включая и кооперацию в газовой сфере» Об этом же, как отмечено выше, говорил на встрече с Ю. Бойко А. Миллер.

По мнению обозревателей, упомянутые В. Медведевым «продвинутые формы кооперации в газовой сфере», могут означать кооперацию в вопросе управления газотранспортной системой. Источник в Минэнерго, мнение которого приводят украинские СМИ, подтверждает, что одна из возможных уступок в переговорах – создание совместного предприятия по управлению украинской газотранспортной системой. «В Москве не против пересмотра договоров, но ожидают, что Украина пойдет на уступки, – заявил он. – Речь может идти о вступлении Украины в Таможенный союз или создании СП “Нафтогаза” и “Газпрома” в том или ином виде».

По его словам, в министерстве признают, что альтернативный способ пересмотра соглашений – спор в Стокгольмском арбитраже – вряд ли

закончится успехом. При этом тяжба может осложнить отношения с «Газпромом», что отразится на позициях Украины как транзитера российского газа.

По мнению генерального директора российского Фонда национальной энергетической безопасности К. Симонова, участие в управлении газотранспортной системой Украины очень важно для России, и без этого никаких уступок по цене на газ для Украины в ближайшее время не будет. «Надеюсь, что Украине не удастся снизить цену на газ. Это возможно в том случае, если будет выполнено требование РФ по допуску России к контролю за украинской ГТС. Эта идея была широко озвучена. В случае слияния “Газпрома” и “Нафтогаза” Украина будет получать газ по российским ценам», – заявил эксперт. «Я надеюсь, что “Газпром” и Путин лично будут придерживаться этой позиции, и не будет никаких уступок в вопросе снижения цены на газ. Грубо говоря, хотите дешевого газа – пускайте Россию к управлению трубой. Эта идея должна быть основой для российской газовой политики в отношении Украины», – считает К. Симонов. Эксперт допускает также варианты с созданием трехстороннего газового консорциума, где Россия, Украина и ЕС получают по трети ГТС: «Идея создания консорциума начиналась реализовываться во времена правления Леонида Кучмы. Однако тогда Украина крайне вольно интерпретировала идею создания консорциума, предположив, что его создание предполагает продажу газа украинской стороне на границе. Эта идея была похоронена, но вернуться к ней возможно».

Украинская сторона возлагала большие надежды на нахождение взаимовыгодного решения по газовым контрактам 7 июня в Москве в ходе заседания Комитета по экономическому сотрудничеству украинско-российской межгосударственной комиссии. Незадолго до этого события Премьер-министр Украины Н. Азаров сообщил, что отправил своему российскому коллеге В. Путину письмо, в котором подробно изложил соображения украинской стороны по вопросу формирования цены на газ и предложил обсудить алгоритм пересмотра действующей формулы.

Характерно, что накануне заседания председатель правления ОАО «Газпром» А. Миллер сообщил, что в IV квартале 2011 г. цена на газ для Украины может составить порядка 500 долл. за тысячу кубометров.

«Если поставить в формулу цены показатели порядка расчета цена на нефтепродукты, в том числе, по форвардным сделкам, то можно говорить в высшей степени уверенности, что цена на газ по долгосрочным контрактам в IV квартале 2011 г. может выйти 500 долл. за тысячу кубометров. Это вызывает беспокойство потребителей Украины», – сказал он. А. Миллер заявил, что «Газпром» не планирует менять формулу цены на газ для Украины и не будет привязываться к другим энергоносителям. «Изобретать какую-либо для кого-либо новую формулу или привязывать её к каким-либо другим энергоносителям

мы не будем», – сказал он, подчеркнув, что заложенная в контракте с Украиной формула цены «является абсолютно рыночной».

Как сообщили СМИ, в ходе заседания Комитета по экономическому сотрудничеству министр энергетики и угольной промышленности Украины Ю. Бойко предложил главе «Газпрома» А. Миллеру либо пересмотреть соглашение и снизить цену газа, либо начать транспортировать среднеазиатский газ через территорию России в Украину, в противном случае Украина поднимет стоимость транзита топлива по своей территории.

Но ни один из предложенных вариантов Россию не устроил.

Позиция РФ по газовому вопросу, озвученная накануне заседания комитета А. Миллером, была подтверждена и премьер министром России В. Путиным, который в ответ на заявления главы украинского Кабмина Н. Азарова о том, что действующее соглашение не отвечает реалиям сегодняшнего дня и является обременительным для экономики Украины, сказал, что платить все-таки придется.

Ценообразование на поставки российского газа в Украину происходит по универсальной формуле, как и другим потребителям, менять ее Россия не планирует, заявляет премьер-министр РФ. «Формула цены на природный газ для Украины точно такая же, как для всех наших остальных партнеров в Европе»,- подчеркивает В. Путин. «Продавец хочет всегда продать подороже, покупатель всегда хочет купить подешевле – это вечный процесс, но, в конце концов, в ходе диалога принимается какое-то взаимоприемлемое решение. В современном цивилизованном мире венцом этих договоренностей является контракт. У нас контракт есть, он действует, подписан», – говорит глава российского правительства.

При этом В. Путин заявил, что в случае повышения тарифа на транзит газа через Украину возрастет и его цена. «Цена и транзит друг от друга зависят. Если будет подниматься в одностороннем порядке транзит, одновременно будет подниматься и цена», – заявил он. В целом же Россия заинтересована в отказе от транзита газа, говорит В. Путин. «Мы заинтересованы в уходе от транзитных стран вообще», – сказал он, напомнив, что Россия реализует проект «Северный поток», и будет работать над реализацией проекта «Южный поток».

Впрочем, по мнению многих экспертов, РФ в обозримом будущем не сможет отказаться от транзита газа через территорию Украины. «Потребление газа в Европейском Союзе возрастает и, я думаю, все газопроводы будут загружены даже в случае, если Россия сможет найти средства для строительства Южного потока. И поэтому я не вижу в этом никакой проблемы для Украины», – говорит эксперт центра перспективных исследований И. Газизуллин.

Так или иначе В. Путин дал понять, что изменения условий газового транзита – больше не аргумент для Украины в ее спорах с Россией. Фактор, который действительно смог бы повлиять на позицию РФ в газовом вопросе, – это вступление Украины в Таможенный союз с Россией, Беларусью и

Казахстаном в противовес ее евроинтеграционным стремлениям. По мнению В. Путина, вступление Украины в Таможенный союз и ЕЭП полностью зависит от Украины и отвечает ее экономическим интересам. «В случае присоединения Украины к ЕЭП экономическая выгода только в первый год, сразу, составит 10 млрд долл.», – заявил российский премьер. Он напомнил также, что Россия, Казахстан и Беларусь договорились про выход со временем на единые цены на энергоносители в рамках Таможенного союза, в то время как Украина получает газ по цене, рассчитанной по стандартной формуле, как и другие европейские страны. Впрочем, пока украинское руководство по-прежнему склоняется к сотрудничеству с ТС по схеме «3+1» – этим вопросом в настоящее время занимается специальная рабочая группа, созданная на базе украинского МИДа.

Итогом заседания комитета стало решение продолжить переговоры и создание специальной рабочей группы, которая будет работать в области энергетики и прорабатывать вопрос формирования цены на газ для Украины. По словам российского премьера, «есть различные варианты, которые позволили нам на эту тему разговаривать, вести диалог и в конечном итоге находить приемлемое решение». Эта работа должна вестись на профессиональном уровне, корпоративным путем, считает В. Путин.

Переговоры о снижении цены на газ будут длительными и сложными, считает экономист И. Газизуллин. По его мнению, Россия может согласиться на снижение цены при условии создания совместного предприятия по управлению газотранспортной системой Украины. При этом такое предприятие будет создано без участия европейских партнеров. «Я думаю, что Украина хочет не просто пересмотреть формулу и снизить стоимость газа... а все-таки получить большой дисконт. А это возможно только при условии смены контроля над газотранспортной системой», – считает эксперт. Кроме того, он подчеркивает, что Россия очень заинтересована во вступлении Украины в Таможенный союз.

По мнению директора Социологической службы Украинский барометр, политолога В. Небоженко, В. Путин пытается сделать невозможное, загоняя Украину в Таможенный союз, который существует лишь на бумаге. «Нет никакого союза – всем правит Россия. Но без Украины этот союз – это просто политическая пустышка», – говорит эксперт. Кроме того, он подчеркивает, что состоявшееся мероприятие – очередной провал газовых переговоров и приговор Премьер-министру Украины Н. Азарову. «Азаров явно не в состоянии вести переговоры с Путиным. Он, с одной стороны, хочет сохранить добрые отношения с Путиным... а с другой – доказать хоть как-нибудь свою профпригодность, выбив приемлемые газовые условия», – заявляет В. Небоженко. «Все понимают, что Азаров не может справиться с Путиным, что нужно искать другого человека. Этот новый человек должен заявить, что у него нет комплексов Азарова, что ему не нужна звезда Героя России, что нужно договариваться на равных», – говорит эксперт, подчеркивая, что Украина в состоянии добиться от России справедливых экономических взаимоотношений.

По мнению эксперта, «Европа сегодня на нашей стороне. У нас достаточно козырей для того, чтобы получить от России то, что нам нужно. Но нужен решительный человек, который не будет заглядывать в рот Путину».

«Мы наблюдаем постоянный перекося: на экономические аргументы с украинской стороны мы слышим политические предложения. Мы предлагаем заменить углем привязку базовой цены к нефти, так как идет рост цен на нефть, а в ответ мы слышим политические заявления – вступайте в Таможенный союз, или давайте объединим “Газпром” с “Нефтегазом”. Эти предложения носят политический, а не экономический характер», – заявил, комментируя результаты переговоров по пересмотру газовых договоренностей, эксперт по вопросам энергетики В. Землянский. При этом он высказал мнение, что окончательное решение по цене на российский газ для Украины будет приниматься на уровне президентов двух стран. «Есть понимание, что если стороны найдут консенсус, то только на техническом уровне, окончательное решение будет за президентами двух стран», – прогнозирует эксперт.

Большинство специалистов сходятся во мнении, что фундаментальное решение газовых проблем между Украиной и Россией лежит в плоскости диверсификации поставок энергоносителей в Украину и избавлении страны от энергетической зависимости от российского газа. Этот процесс сможет значительно ослабить политическую аргументацию российской стороны в газовых вопросах. Пока же Украина полностью зависит от поставок российского газа, ее позиция в переговорах остается достаточно шаткой.

«Украина зависит на 100 % от поставок российских энергоносителей, и иногда сталкиваемся с тем, что цены, которые устанавливаются нам на энергоносители, не являются оптимальными, на мой взгляд, для нас. Поэтому сейчас мы прилагаем максимум усилий для организации поставок энергоносителей из других стран», – заявил недавно глава украинского правительства.

Н. Азаров также сообщает, что Украина продолжит переговоры относительно диверсификации поставок энергоносителей, в частности природного газа, с целью обеспечения энергетической безопасности.

По словам Премьера, в нынешнем году будет начато строительство терминала для сжиженного газа, который сможет принимать около 10 млрд куб. м сжиженного газа. Также Украина ведет переговоры с Азербайджаном и странами Центральной Азии о поставках энергоносителей.

Сегодня большинство обозревателей склонны считать, что без преодоления энергетической зависимости от России принципиальных прорывов в диалоге по цене на газ без значительных уступок со стороны Украины как в политической, так и экономической плоскости пока ожидать не приходится.

Украина: и опять на повестке дня тарифы на газ...

Недавние переговоры России с Китаем о поставках газа закончились безрезультатно, что автоматически дает повод Украине и другим европейским потребителям возобновить переговоры о пересмотре формулы цены на «голубое» топливо. Данная тема стала очень резонансной в СМИ.

Издания напоминают, что, уже лет пять Россия использует Китай как дополнительный аргумент в переговорах с ЕС и другими европейскими потребителями своего газа. Переговоры между Москвой и Пекином шли интенсивно. В октябре 2009 г. «Газпром» и китайская CNPC подписали соглашение, предусматривающее продажу Китаю до 70 млрд куб. м газа в год. В конце сентября 2010 г. «Газпром» договорился с Китаем о поставках 30 млрд куб. м газа в год в течение 30 лет по маршруту, который должен пройти к российско-китайской границе через Алтай.

Но когда стороны начали обсуждать цену, оказалось, что Китай не готов покупать российский газ дороже, чем 250 долл. за 1 тыс. куб. м.

Ранее, как сообщают СМИ, председатель правления, заместитель председателя совета директоров ОАО «Газпром» А. Миллер прогнозировал, что цена на российский газ для Украины по долгосрочным контрактам в четвертом квартале 2011 г. может составить 500 долл. за тысячу кубометров.

Глава «Газпрома» также заявил, что формула цены на газ для Украины останется рыночной, «Газпром» не будет привязывать ее к ценам на другие энергоносители. «Есть действующий контракт, есть формула цены, дальнейшие переговоры будут строиться на основе рыночной формулы и рыночных подходов, заложенных в контракте», – сказал А. Миллер, отвечая на вопрос о возможности пересмотра цен на газ для Украины. «Это рыночный подход, и изобретать какие-то другие формулы, привязанные к другим энергоносителям, конечно, никто не будет», – добавил он.

В свою очередь, Премьер-министр Украины Н. Азаров во время встречи с вице-президентом Всемирного банка Ф. Ле Оуру и представителем Всемирного Банка в Украине М. Райзером заявил, что в ближайшее время тарифы на газ в Украине повышаться не будут. Н. Азаров отметил, что повышение цен в мире, в первую очередь, на нефть и продовольствие, конечно, отражается на экономике Украины. Вместе с тем, он также заверил, что правительству удастся удерживать уровень инфляции в пределах, которые являются объективными для данной экономической ситуации. Несмотря на мировой рост цен, ни о каком повышении тарифов на газ речь пока не идет.

Также, как сообщают СМИ, Украина обратилась к Международному валютному фонду (МВФ) с просьбой отложить рассмотрение решения относительно повышения тарифов на газ для населения до 2013 г.

Напомним, что о намерении Украины просить у МВФ отсрочку в вопросе повышения тарифов на газ для населения ранее заявил Премьер-министр Н. Азаров. При этом конкретные сроки глава правительства не называл, а лишь сказал, что повышение необходимо отложить «до тех пор, пока мы не приведем все в порядок». «У нас есть все аргументы, чтобы подойти к этому вопросу более взвешенно», – отметил он.

Кроме того, заместитель министра топлива и энергетики С. Чех сообщил о том, что в ближайшее время Украина начнет добывать газ и нефть при помощи мирового гиганта Shell, что позволит снизить зависимость страны от российских энергоносителей. «Уже в 2015 г. мы планируем добывать на Черноморском шельфе до 2,9 млн т нефти в год. В том числе – газовый конденсат. Также мы рассчитываем на увеличение добычи газа «Черноморнефтегазом» на 1 млрд кубометров в год», – заявил он.

С. Чех также добавил, что хотя Украина заинтересована в пересмотре газового контракта с РФ, однако до этого момента «...мы должны его выполнять, чтобы нас воспринимали как надежных партнеров, как «Газпром», так и Европа», – сказал он.

Президент Беларуси А. Лукашенко считает, что Украина получает газ по высоким ценам в связи с отказом Киева от вступления в Таможенный союз. «Украина сейчас спорит с Россией, и мы тоже – по цене на газ. В Украине он достигнет, наверное, к концу года 400 долл. У нас 270. Почему? Таможенная пошлина. У них же еще и таможенная пошлина на газ. Но, если бы были они в Таможенном союзе с нами, у них была бы примерно такая же цена, как у нас», – цитирует А. Лукашенко его пресс-служба.

В этом контексте, заместитель руководителя рабочей группы национального проекта «Энергия природы», глава Украинской ассоциации производителей альтернативного твердого топлива И. Надеин высказал мнение, что после того, как РАО «Газпром» не смог согласовать контракт на поставку газа в Китай из-за разногласий в цене, у Украины появился дополнительный аргумент в переговорах с Россией. «На этом фоне прогноз главы правления РАО «Газпром» А. Миллера о росте цен на газ до конца 2011 г. до 500 долл. За 1 тыс. куб. м выглядит, как попытка сыграть на опережение, по принципу «давайте оставим все, как есть, иначе мы еще больше взвинтим цены», – отмечает эксперт. Он убежден, что в сложившихся условиях на энергетическом рынке Украина должна брать на вооружение пример Китая и постепенно отказываться от российского газа в пользу других источников. «Мы уже ступили на путь диверсификации поставок энергоресурсов. Но крайне важно довести начатое до конца, а именно – построить терминал по приему сжиженного газа, перевести коммунальную энергетику на альтернативные виды топлива, использовать наш потенциал в сланцевом газе. В противном случае, нам будут продолжать «выкручивать руки» на переговорах, как это происходит сейчас», – подытожил И. Надеин.

Російські інвестиції в Україні: стан і перспективи

Обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ), вкладених в українську економіку, поступово зростають. За 2010 рік капітал нерезидентів, інвестований в українські підприємства сягнув 44,7 млрд дол. Втім, у порівнянні з докризовими роками ці обсяги не виглядають великим досягненням. Зокрема, у кризовий 2009 рік обсяги ПІІ до України становили 4,3 млрд дол., тим часом як 2008 року – вони сягнули 6,2 млрд дол., 2007 – 8,3 млрд дол.

Приріст прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну в I кварталі 2011 року склав 829,3 млн дол., що в 8,4 рази перевищує аналогічний показник за I квартал 2010 року. За січень-березень цього року іноземні інвестори вклали в економіку України 925,7 млн дол. прямих інвестицій, що на 29,1% більше, ніж за січень-березень минулого року, повідомила Державна служба статистики. Одночасно інвестори вилучили 260,7 млн дол., що на 12% менше, ніж у першому кварталі 2010 року.

Обсяг ПІІ в Україну (акціонерний капітал) станом на 1 квітня 2011 року досяг 45,602 млрд долл, що на 1,9% перевищує його значення на початок 2011 року. З розрахунку на одну людину ПІІ склали 998,1 дол., уточнює Держстат. При цьому загальний обсяг ПІІ (акціонерний та інший капітал) на 1 квітня склав 52,845 млрд долл, що на 18,2% більше, ніж на початок року.

Інвестиції надійшли з 125 країн світу. У десятку основних країн-інвесторів, на які припадає понад 82% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 9 млрд 914,6 млн дол., Німеччина – 7 млрд 076,9 млн дол., Нідерланди – 4 млрд 707,8 млн дол., Російська Федерація – 3 млрд 402,8 млн дол., Австрія – 2 млрд 658,2 млн дол., Франція – 2 млрд 367,1 млн дол., Сполучене Королівство – 2 млрд 298,8 млн дол., Швеція – 1 млрд 729,9 млн дол., Віргінські Острови, Британські – 1 млрд 460,8 млн дол. і Сполучені Штати Америки – 1 млрд 192,4 млн дол.

Держстат України також повідомив, що серед регіонів найбільші обсяги іноземного капіталу були вкладені в м. Київ – 22 176,9 млн дол., Дніпропетровську область – 7 585,7 млн дол. і Харківську область – 2 774,3 млн дол. При цьому найбільші обсяги інвестицій на 1 квітня року були зафіксовані на промислових підприємствах – 14 528,6 млн дол., у фінансових установах – 15 037,3 млн дол., на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 4 915,5 млн дол., в організаціях, що здійснюють операції з нерухомістю, інжиніринг та надають послуги підприємцям – 4 926,5 млн дол.

Таким чином, Російська Федерація за обсягами прямих інвестицій в Україну посідає четверте місце серед 125 країн-інвесторів. Станом на 1 січня

2010 р. Російська Федерація інвестувала в економіку України 2674,6 млн дол., що становить 6,7 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених до української економіки.

Під час зустрічі глав урядів України та Росії М. Азарова і В. Путіна у квітні в Києві прем'єр РФ заявив, що за минулий рік російські інвестиції в економіку України зросли до 1,1 млрд дол. У поточному році українсько-російський товарообіг перевищить докризовий рівень, заявив глава уряду РФ В. Путін на засіданні комітету з питань економічного співробітництва українсько-російської міждержавної комісії. «Швидкими темпами зростає рівень двостороннього товарообігу. У 2010 році він додав 62 % і становив 37 млрд дол. Вже в поточному році ми розраховуємо перевищити докризовий рівень товарообігу. Результати першого кварталу поточного року свідчать про приріст товарообігу. І якщо і далі ми підемо такими темпами, то до кінця року ми не тільки вийдемо на докризовий рівень товарообігу, а й перевищимо його», - підкреслив В. Путін.

На його думку, це свідчить про те, що Україна і Росія продовжують працювати в сфері кооперації. «Думаю, що інвестиції – не що інше, як входження в економіку не тільки з грошима, але й з технологіями, це створення нових виробництв, це нарощування кооперації, і мені дуже приємно відзначити, що українське керівництво на найвищому рівні – на рівні Президента, керівництва уряду – ці тенденції підтримує», – відзначив прем'єр РФ.

В. Путін також наголосив, що перед поїздкою до Києва він детально обговорив основні напрями російсько-українського співробітництва з президентом Росії Д. Медведевим, який, зі свого боку, переконаний, що російські інвестиції в економіку України повинні збільшуватися. На цьому Д. Медведев наголосив під час VII українсько-російського економічного форуму в Києві. За словами Президента РФ, нині Росія займає четверте місце в списку інвесторів в Україну. «Звичайно, я вважаю, що Росія може бути першим інвестором. Обсяг інвестицій, який на 1 січня 2010 року становив 2,7 млрд дол. – це і добре, і не багато», – додав він, водночас підкресливши, що якби співробітництво України та Росії не гальмувалось протягом останніх п'яти років, «ми не втрачали б шансів, інвестиції були б більшими».

За висновками експертів, ключовою тенденцією 2010 року було посилення ролі російського капіталу в українській економіці в цілому, і особливо у банківській системі України. Під час кризи російські банки-гіганти отримували суттєві ресурси від уряду, що дало їм змогу прискорити міжнародну експансію, і українська банківська система не стала винятком. 2010 року головними інвесторами української економіки були ВТБ, Сбербанк та Альфа-банк.

Однією з важливих причин збільшення обсягу російських інвестицій в Україну стало політичне потепління між країнами після приходу до влади Президента України В. Януковича та активізація україно-російського зовнішньоекономічного співробітництва. Як відзначив директор інвестиційно-банківського департаменту інвестиційної групи ДК «Сократ» В. Клименко, з

приходом нової влади в Україні можливості російського бізнесу збільшилися. «Новий Президент і новий уряд України більш прогнозовані для російських ділових кіл. Крім того, за рахунок придбання великих компаній вплив російських бізнесменів на економіку України в цілому значно зріс», – вважає він.

За словами В. Клименка, знаковими подіями 2010 року були придбання російськими бізнесменами ІСД (Індустріальний союз Донбасу) і «Запоріжсталі». З придбанням російським Внешекономбанком ПІБу (Промінвестбанку) вплив російського бізнесу на українську економіку істотно зріс, вважає В. Клименко. Надалі найцікавішими для російського бізнесу, на думку експерта, залишаться газотранспортні активи, підприємства гірничо-металургійного комплексу, а також провідні підприємства авіабудування й енергетичного машинобудування.

«На відміну від західного капіталу, російський в своїх планах не виходив зі стану українського бюджету і співпраці країни з МВФ. Слідом за російськими компаніями першого ешелону можна чекати активізації менших гравців. І якщо раніше російський капітал не прагнув афішувати своє походження, то тепер російська прописка бізнесу є додатковою перевагою», – констатує директор економічних програм Центру ім. Разумкова В. Юрчишин.

Директор аналітичного департаменту ДІК Dragon Capital А. Беспятов вважає, що завдяки політичному потеплінню у взаємовідносинах між Росією і Україною, російський бізнес практично повернув собі вплив, втрачений після «помаранчевої революції». «Ризики стали, загалом, зіставними з діяльністю компаній у себе в Росії. Водночас сильніша фінансова підтримка забезпечує сприятливу основу для розширення присутності в багатьох галузях», – сказав він.

Керівник аналітичного департаменту ДІК Concorde Capital А. Герус також вважає, що внаслідок покращення політичних відносин великі російські компанії одержали більш сприятливе середовище для діяльності. «Але поки що це стосується в основному великого бізнесу», – сказав він. Експерт назвав ряд знакових для російського бізнесу придбань: «Приватизація «Луганськтепловозу», придбання ІСД і «Запоріжсталі».

У контексті перспектив інвестування української економіки російськими компаніями в 2011 році експерти не схильні вважати, що приплив російських інвестицій, що зараз спостерігається, матиме тривалий характер. «Основні операції в секторі промисловості були завершені з продажем ММК ім. Ілліча, більше в країні не залишилося великих активів, привабливих для росіян. Можливо, певні операції будуть у фінансовому секторі, але мова йде про купівлю банків другого-третього ешелонів», – вважає аналітик ІК ВГ Capital В. Ваврищук.

На думку А. Геруса, Росії в 2011 році будуть цікаві великі активи на кшталт ІСД і «Запоріжсталі»: «Мотор Січ», «Нафтогаз України», «Укрнафта»,

«Стаханівський вагобудівний завод», а також об'єкти у сфері авіабудування, нафтогазу, хімії.

Аналітик ДІК Foyil Securities А. Ястреб відзначає, що традиційно дуже привабливим для російського бізнесу є український нафтогазовий сектор. «Найбажанішим активом в цьому секторі для російського бізнесу (швидше, навіть не бізнесу, а для Російської Федерації) буде Українська газотранспортна система. Крім цього, російські компанії будуть зацікавлені в інших активах нафтогазової сфери, включаючи нафтопереробні заводи і мережі бензозаправок», - вважає експерт. На думку А. Ястреба, хімічна промисловість також залишається привабливою для російського бізнесу. Хімічна промисловість є великим споживачем газу і тому потенційно цікава для російських компаній, у яких є доступ до більш дешевого газу, констатує аналітик. Зокрема він припускає, що головною інтригою 2011 року буде діяльність хімічних заводів, які нині належать концерну Ostchem Д. Фірташа. Консолідація цих активів Д. Фірташем (включаючи придбання компанії Stinol) одразу викликала чутки про те, що ці активи перепродаватимуть російському бізнесу.

Третьою галуззю, до якої, на думку експерта, російський бізнес демонструє високий інтерес, є сільське господарство. Оскільки український уряд декларує готовність відкрити ринок землі в Україні у 2011 році, багато іноземних інвесторів будуть зацікавлені в інвестиціях у цей сектор, констатує А. Ястреб.

На думку експерта Інституту Горшеніна Д. Скворцова, інтерес інвесторів до української харчової промисловості і агропромислового сектора зрозумілий. «Продовольча криза останніми роками – проблема, актуальна для всього світу. Основна причина цього – брак земель, придатних для виробництва сільськогосподарської продукції. При цьому в Україні зосереджено понад 30% світових запасів чорнозему – майже третина від загальної кількості. Крім того, цього року такі великі постачальники зернових, як Росія і Казахстан, втратили значну частину свого урожаю – в Росії навіть ввели заборону на експорт зерна – тоді як прогнози щодо врожаю в Україні залишаються стабільними», – сказав експерт.

Тим часом до нових українських реалій все більше придивляється західний капітал, а також азійські інвестори, які можуть скласти суттєву конкуренцію російському капіталу. «Найбільший інтерес до українських активів проявляє китайський капітал. Він цікавиться дуже широким спектром галузей: від сільського господарства і енергетики до високих технологій. При такому інтересі обсяги китайських інвестицій можуть перевищити російські. Також ми спостерігаємо поступове зростання інтересу в індійських компаній», – зазначає президент Українського національного комітету Міжнародної торгової палати В. Щелкунов.

За словами виконавчого директора Європейської бізнес асоціації А. Дерев'янка, у 2011 році можливе повернення до України західних інвесторів,

оскільки чинник політичних ризиків уже не є таким гострим, як у попередні роки. Разом з тим, залишаються актуальними інші ризики: неповернення ПДВ, недосконалість судової системи, відсутність земельної реформи, складне валютне регулювання, констатує експерт. Заяви влади про швидке розв'язання цих проблем сприймаються інвесторами позитивно, але для повернення довіри потрібен час.

Отже, за висновками експертів, зміна політичної влади в Україні і поступове зростання світової економіки дозволяють розраховувати на початок періоду високого припливу інвестицій в найближчі три-п'ять років. У цілому в 2011 році за рахунок поліпшення інвестиційного клімату можна чекати поступового зростання припливу ІІІ. Проте говорити про швидкі темпи зростання не варто. Експерти також очікують переформатування напрямів інвестування. Великий попит матимуть інвестиції в сільське господарство, харчову промисловість і енергоощадження.

У контексті перспектив зростання російських інвестицій в українську економіку заслуговує на увагу діяльність в Україні Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами, яке останнім часом активізувало співпрацю в інвестиційній сфері між Україною та Росією. Так, напередодні засідання Комітету з питань економічної співпраці українсько-російської міждержавної комісії в Москві відбулося перше засідання Підкомісії з інвестиційного співробітництва та захисту прав інвесторів, яку з українського боку очолив голова Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами В. Каськів. З російського боку головою підкомісії став заступник Міністра економічного розвитку Російської Федерації С. Воскресенский.

Сторони принципово домовилися про подальший розгляд існуючих і можливих нових неврегульованих питань що торкаються інвестиційного співробітництва між Україною та Російською федерацією країнами в рамках оперативної роботи підкомісії. Наступне засідання Підкомісії планується провести в вересні цього року в Києві.

А. Потіха, наук. співроб.

Доля радянського майна в контексті українсько-російських відносин

Питання щодо розподілу майна колишнього СРСР викликає дискусії впродовж багатьох років. З приходом до влади В. Януковича ця проблема постала перед новою командою Президента. Під час візиту Д. Медведєва до Києва в травні 2010 р. керуючий справами російського президента В. Кожин заявив, що позиція Москви щодо цього залишається незмінною. «Росія взяла на

себе всі борги союзних республік і виплатила їх повністю. При цьому, уся закордонна власність теж мала перейти Росії», – заявляв В. Кожин.

Керуючий справами російського президента наголосив, що це питання з Україною має бути вирішене в комплексі з низкою інших питань.

Проте, під час київського візиту Д. Медведєва тема розподілу майна СРСР не порушувалася, запевняє український Президент. При цьому В. Янукович наголошує, що українська сторона не погодиться на так званий «нульовий варіант», тобто не відмовиться від майна колишнього Радянського Союзу на користь Росії. «Ми ніколи не визнаємо цього. Ми вважаємо, що це майно потрібно розділити між країнами колишнього СРСР. А як це зробити? Механізму поки що немає», – зазначив Президент В. Янукович.

Як відомо, угода про врегулювання питань правонаступництва стосовно зовнішнього боргу та активів колишнього СРСР 1994 р. дійсно передавала право на активи і борги від України до Росії, але при цьому існує багато питань, які залишилися маловідомими і які не були зразу врегульовані.

Тоді українська виконавча влада пішла на зустріч Росії, підписала відповідну угоду, але ці зобов'язання залишилися не виконаними, тому що угода не була ратифікована в парламенті.

Експерти акцентують увагу на постанові 19 лютого 1997 р. про порядок ратифікації «нульового варіанту», яка не давала можливості ратифікувати угоду без виконання певних додаткових процедур.

Згідно статті 1 договору 1991 року, активи колишнього СРСР – «це рухома і нерухома державна власність, золотовалютні фонди та резерви СРСР за межами його території, інвестиції за кордоном – про що більш-менш всім відомо. І далі – будь-які фінансові зобов'язання стосовно СРСР іншої держави».

За словами експертів, в постанові від 19 лютого 1997 р. чітко зазначається, що ратифікувати цю угоду неможливо без врахування інформації про розміри цих активів. Це є найбільшою проблемою, тому що не було жодного міжнародного чи будь-якого іншого аудиту для обрахування цих активів. Тому парламент прийняв ще одну постанову для визначення ряду позицій, як потрібно виконати для переходу до ратифікації. Мова йшла про постійний моніторинг, по суті, неправового оформлення власності Росією за кордоном, зокрема, дипломатичних установ. Також постанова передбачала повернення в Україну цінностей, які є національним, історичним та культурним надбанням українського народу. Тобто, постанови Верховної Ради передбачали чіткі умови ратифікації даної угоди.

Як зазначають експерти, на сьогодні де-факто ми маємо вже виплачений борг, принаймні, заяви про це, але ще існують неврегульовані питання, які обтяжують переговорний процес України і Росії. З іншого боку, існує певна переговорна позиція української сторони – це питання перерозподілу власності та боргів колишнього СРСР, розподіл нерухомого майна колишнього СРСР за кордоном. При цьому Російська Федерація не може оформлювати угоду про

приватизацію об'єктів за кордоном, бо деякі власники не хочуть іти на це, знаючи про неврегульованість цього питання.

Заступник директора Інституту країн СНД В. Жарихін, коментуючи заяви українських посадовців, відзначив, що позиція української сторони не дуже етична. «В той момент, коли ми виплачували цей борг Радянського Союзу, тоді бажання заплатити свої 17,5 % у України якось не виникало. А коли ми вже виплатили цей борг повністю, почалася торгівля», – зазначив В. Жарихін.

За його словами, в процесі переговорів називаються фантастичні цифри вартості зарубіжної власності Радянського Союзу – 300–400 млрд дол. Насправді, це не такі вже ліквідні речі, як здається.

«Українці висунули вимоги – гаразд, ми на це приведемо їм свої аргументи, у тому числі і зв'язані з тим, що цю радянську власність ми багато років утримували на свої гроші. Між іншим, за 20 років на утримання власності набігає пристойна частина від вартості цієї власності. Це податки на нерухомість, ремонт цієї власності, підтримка пристойного стану, і так далі», – зазначає В. Жарихін.

На думку багатьох експертів, проблему поділу майна вирішити досить складно. Як зазначив український дипломат О. Чалий, питання щодо розподілу власності СРСР триватиме ще дуже довго. «Україна має права на певну частку майна Радянського Союзу, проте це питання у двосторонніх відносинах із Росією залишається неврегульованим», – наголошує дипломат.

За його словами, існує певна угода, яка не ратифікована українським парламентом. «Для того, щоб ця угода, якби вона була ратифікована, набула чинності, існує спеціальна додаткова угода, яка передбачає передачу Україні 36 об'єктів закордонної дипломатичної власності колишнього СРСР українським дипломатам. Досі перелік цих 36 об'єктів невизначений», – зазначив український дипломат.

На сьогодні Україна лишається єдиною з колишніх радянських республік, хто не врегулював з Росією питання розподілу майна СРСР. Відтак, зазначає О. Чалий, Росія наполягатиме на якнайшвидшому вирішенні цього питання. Адже наразі за Києвом залишаються юридичні права, і у будь-який час він може вимагати їх реалізації.

Ратифікувавши «харківські» угоди, Україна пішла на зустріч Росії, і піднявши питання розподілу майна колишнього СРСР, тепер чекає з боку Росії такого ж кроку у відповідь. Заступник генерального директора Центру Разумкова В. Чалий вважає, що якщо сьогодні Росія наш друг і партнер, ми стратегічно плануємо наші відносини аж до 2042 р., то нехай вона покаже предмет розмови, якими є активи і пасиви. Росія ніколи не хотіла відкривати цю інформацію, без якої Україна не може вирішити дане важливе питання. «Роками це питання російсько-українських відносин було в переліку проблемних. Я вважаю правильним, що такі заяви сьогодні існують. Переговорна позиція України повинна бути стабільною і послідовною, тоді ми прийдемо до

врегулювання цього питання через ратифікацію в парламенті. Головне, щоб ця ратифікація не стала черговим подарунком Російській Федерації в знак нашої дружби і взаємоповаги», – підкреслив В. Чалий.

На його думку, ратифікація угод в парламенті відбувається, щоб зважити, чи відповідає вона інтересам України. Парламенту відведена дуже важлива функція, адже поки він не ратифікує угоду, вона не стає предметом міжнародних зобов'язань. «Хоча є нюанс: коли країна підписує документ, то вона вже бере на себе певні зобов'язання. За принципом пакту Сунт Серванта, якщо договір підписаний, то, принаймні, не можна робити кроків, протилежних йому. Ми таких кроків не робили, але і не ввели в дію цю угоду, при цьому парламент завжди висував вимоги для її ратифікації», – зазначив В. Чалий.

За його словами, в постановах зазначалася необхідність показати обсяги активів, без знання яких депутати не можуть ухвалити рішення. З цього приводу робилися відповідні запити від виконавчої влади, на міжпарламентському рівні, але відповідей на них не було. Тобто, мова не йшла про додаткові моменти, вирішення яких дало б можливість Україні ратифікувати цю угоду. «Будьмо чесними, я думаю, що насправді проблеми створила українська сторона. До речі, існують дуже цікаві паралелі того періоду з сьогоdnішнім, зокрема, економічні проблеми урядів. Дірки можна закрити, затягнувши паски і спробувавши економити, як зараз робить решта Європи. А ми в час, коли приймали цю угоду, і сьогодні закриваємо наші внутрішні проблеми якимись зовнішніми зобов'язаннями», – вважає експерт.

На його переконання, ситуація показала, що з одного боку, відкладання вирішення питання «на потім» було виправданим, зважаючи на складну економічну ситуацію в Україні в перший період своєї незалежності. З іншого боку, пройшли десятиліття, а питання не врегульовано і досі. «В постановах чітко визначені умови, якщо ж парламент висуне якісь додаткові умови, це вже буде рішення сьогоdnішнього парламенту. Це питання треба закривати, але точно не автоматично приймаючи переговорну позицію Російської Федерації», – зазначив В. Чалий. Останньою країною, яка врегулювала з Росією питання розподілу майна СРСР, була Грузія. Це сталося у 2002 р., під час фінансової кризи в цій країні. Тоді, в обмін на певну економічну та фінансову підтримку, Тбілісі підписав з Москвою «нульовий варіант».

Деякі українські дипломати вважають, що немає потреби знову порушувати питання активів та пасивів колишнього Радянського Союзу, оскільки це вже все в минулому, а треба ратифікувати угоду про «нульовий варіант». На їх думку, рішення це непопулярне, але необхідне. Аргументуючи свою позицію, українські дипломати вказують на те, що відсутність ратифікації – серйозний подразник у двосторонніх відносинах, яким свого часу була проблема юридично неврегульованого перебування Чорноморського флоту в Севастополі. Питання слід вирішувати, і якнайшвидше. Зокрема, це стосується передачі Україні низки об'єктів закордонної власності колишнього Союзу, оскільки

відсутність власних будинків під посольства в багатьох країнах і необхідність оренди приміщень лягає серйозним тягарем на український бюджет. До того ж, додають українські дипломати, час грає не на користь України. З 1992 р. Москва не може перереєструвати закордонне нерухоме майно колишнього СРСР, оскільки цьому перешкоджають ноти, направлені Києвом зовнішньо-політичним відомствам ряду країн. Проте з часом Російська Федерація як сумлінний користувач може отримати право власності на спірні об'єкти.

Щоправда існує й інша точка зору. Ряд експертів вважають, що угода про «нульовий варіант» залишається одним із тих небагатьох механізмів впливу, що його може використовувати Київ у своєму непростому діалозі з північним сусідом.

У свою чергу деякі українські політики досі чекають від Москви повної інформації про розміри золотого запасу і Алмазного фонду СРСР, майнового та вартісного опису активів Союзу в Держбанку, Держхрані, Зовнішекономбанку СРСР і закордонрадбанках, повного погашення заборгованості Зовнішекономбанку СРСР перед юридичними та фізичними особами України. Тобто виконання умов, записаних ще 1997 р. в постанові українського парламенту «Про порядок ратифікації угоди між Україною і Російською Федерацією про врегулювання питань правонаступності з зовнішнього державного боргу і активів колишнього СРСР».

На думку народного депутата С. Терьохіна, українські дипломати на переговорах більше відстоюють свої відомчі інтереси, тоді як росіяни – державні. «Для російських дипломатів важливо не те, хто кому що віддасть, а те, що до Росії не буде більше претензій стосовно фінансових зобов'язань Москви перед Києвом. Україна ж при «нульовому варіанті» залишається з проблемами, які їй створила Москва», – вважає політик.

Проте саме ідея «нульового варіанта» покладена в основу позиції української делегації на переговорах з поділу нерухомої власності колишнього Радянського Союзу за кордоном ще з 2004 р. Показово: якщо в дев'яності роки українські дипломати говорили з росіянами про передачу частини цього майна у власність Україні, то згодом заговорили про користування, тобто – довгострокову оренду. Під час подальших переговорів предметом розмови були самі об'єкти власності. За повідомленням прес-служби українського МЗС, були узгоджені ряд об'єктів нерухомості СРСР за кордоном, які мали бути передані нашій країні.

Українські експерти вважають, що Росія повинна передати частину власності Радянського Союзу Україні. За їх підрахунками, сума майна, яке варто поділити, близько 400 млрд дол. Та де ті гроші, мало хто знає. Як зазначив А. Окара, російський експерт, де вони тепер, дуже важко сказати. «Точно, що більша частина з цих ресурсів, вона точно не перейшла в Росію. А вона перейшла до ключових персон радянського уряду», – підкреслив експерт. Колишній керівник українського парламенту І. Плющ також вважає, що тепер

знайти всі кошти неможливо. Та й переговори між Україною і РФ велись утаємничено. «Ось я і по сьогоднішній день не знаю, хто підписав нульовий варіант. Кажуть мені, що коли В. Масол удруге був обраний прем'єром, а Л. Кравчук президентом, Масол тишком підписав нульовий варіант. Але Верховна Рада згоди не дала», – зазначив політик.

В свою чергу О. Волошин, директор департаменту інформаційної політики МЗС України, вважає, що варто цим питанням займатись більш активно і відповідально. «Ключова наша вимога – надати перелік майна за кордоном, також фондів – алмазного, золотовалютного фондів банків тогочасних», – підкреслив він.

За словами деяких експертів, частка України складає 16,37 %. Це близько 50 млрд дол. і 490 т золота. Експерти зазначають, що це оцінки західних аналітиків. При цьому вони акцентують увагу, що сума боргів у декілька разів менше.

Як вважає Л. Задорожна, експерт, варто повчитися у Словенії, як «ділити майно і вибивати борги». «На кону майно держави, якої теж вже не існує – колишньої Югославії. Словенія веде переговори відразу з декількома країнами. Більш того, їй вдалося забрати борг у тієї ж Росії, яка не хотіла його віддавати», – зазначила Л. Задорожна.

За словами експертів, доля Югославії чимось подібна до СРСР. Ситуація з майном теж дуже схожа. Наприклад, частка Словенії – близько 16 %. Переговори про розділ спадку почалися ще в 1993 р. Але цей процес триває дотепер.

Р. Габровець, головний представник Міністерства фінансів Словенії з питань спадку, зазначив, що Белград має в розпорядженні дані, яких немає у Словенії. Тому, на його думку, спочатку необхідно розділити архіви. «Баланс народного банку Югославії знаходиться в Сербії. І та, звичайно, не дає подивитися його решті країн-спадкоємиць», – зазначив Р. Габровець.

Проте, як відзначають експерти, на відміну від України, Словенія розібралася з нерухомістю Югославії. Белград цивілізовано віддав декілька будівель посольств. У тому числі і в ключових країнах світу. Що називається, по-братськи поділили і борги Югославії. І погасили їх. Тепер Любляна вибиває гроші, які були винні Белграду. Найкрупніший позичальник – все той же Радянський Союз. І Росія повертає борги. Зокрема, Словенія отримала сторожовий корабель, який Москва віддала Люблянці в рахунок радянського боргу Югославії. Р. Габровець повідомив, що всі переговори ведуться важко. Особливо, якщо говоримо про великі гроші. «Ми сперечалися, але воля і бажання вести переговори були завжди», – підкреслив Р. Габровець.

За словами зарубіжних експертів, Росія розуміла: є арбітражні суди. І будь-які позови – це автоматичне пониження рейтингу країни на міжнародній арені. А значить – непривабливість для зарубіжних фінансистів і інвесторів. Україна теж може використовувати цей аргумент. Навіть вже намагалася.

Подавала позови в Німеччині, Данії та Великобританії. В Лондоні вона виграла справу. Росіяни, якщо схочуть там продати свою нерухомість, зробити цього не зможуть. Зараз Москва, щоб закрити питання, пропонує Києву близько 30 об'єктів. Правда, в цьому списку марно шукати нерухомість у Франції або Британії. Зате є Ботсвана, Габон, Йемен.

У цілому ж переважна більшість експертів вважає, що Україні буде дуже важко вирішити проблему перерозподілу майна колишнього СРСР на свою користь. Адже проблема застаріла, та й існують більш актуальні проблеми в стосунках з Росією, зокрема, ціни на газ тощо. Поки що Київ вибрав вичікувальну позицію.

Н. Іванова, канд. іст. наук, наук. співроб.

Пенсійна реформа на порозі

Кабінет Міністрів допрацював і вкотре запропонував на розгляд парламенту проект закону «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» (реєстр. № 7455). В окремих експертних колах існувала думка про те, що в цій редакції шанси реформи пройти через ВР значно зросли. Це пояснюється тим, що в документі певним чином пом'якшено питання соціальної нерівності пенсіонерів і крім того наближення виборів змушує депутатів продемонструвати українському суспільству свою готовність відмовитися від високих пенсій. 16 червня Верховна Рада України прийняла проект закону за основу. За ухвалення в першому читанні допрацьованого варіанту урядового законопроекту №7455 проголосували 245 депутатів при мінімально необхідних 226.

Отже, які саме зміни містить нова редакція закону у порівнянні з відкликаним раніше документом. Першим помітним кроком в напрямі вище згаданого зменшення соціальної нерівності пенсіонерів є обмеження розміру максимальної пенсії до 10 прожиткових мінімумів, що з першого квітня 2011 р. складає 7 640 грн. Важливим моментом тут є поширення дії цієї норми на раніше призначені пенсії. Народні депутати при призначенні дострокових пенсій будуть прирівняні до інших категорій пенсіонерів.

Пенсійний вік встановлений у 60 років. Мінімальний стаж роботи для отримання пенсії – 35 років для чоловіків і 30 для жінок. З 2013 року планується підвищити пенсійний вік для чоловіків-держслужбовців до 62 років, піднімаючи його на 6 місяців щороку. Військовослужбовцям запропоновано збільшити календарну вислугу років з 20 до 25 років, щорічно підвищуючи її на 6 місяців. Жінкам після досягнення 55 років надається можливість добровільного виходу на пенсію протягом наступних трьох років за умови загального стажу не менше 30 років і звільнення з роботи. У разі працевлаштування громадян виплата

пенсії припиняється, але стаж буде дораховуються.

В. Бала, директор Агентства моделювання ситуацій, серед плюсів реформи відзначає індивідуальні підходи, створення альтернативних пенсійних фондів, а також вищезазначене обмеження максимальних пенсій десятима мінімальними. «Найбільше від такого обмеження постраждають депутати, судді і чиновники високого рангу, – вважає В. Бала. – Це – відновлення соціальної справедливості рівно в тому вигляді, в якому її вимагали люди в ході громадського обговорення проекту».

Практика європейських країн демонструє реальну можливість приватних пенсійних фондів із часом набути статус потужних гравців на фондовій біржі та стати джерелом фінансування для певних підприємських структур. Сьогоднішня ситуація в Україні свідчить про те, що найдлижчим часом суспільство навряд подолає свою недовіру до недержавних пенсійних фондів, проте в разі їх успішного розвитку та поширення у влади може виникнути спокуса повернути всі накопичувальні відрахування під контроль держави. Адже сьогодні цілком зрозуміло, що нарахування та виплати пенсій за накопичувальною системою в майбутньому ще неодноразово піддаватимуться змінам.

Акцентувати увагу варто і на тому, що фактично єдина норма, тобто зменшення максимального розміру пенсій, яка знайшла односторонню підтримку у суспільства, за словами віце-прем'єра С. Тігіпка, під час другого читання може бути переглянута. Як відомо, положення про зменшення існуючих пенсій суперечить рішенню Конституційного Суду, який зазначив, що при ухваленні законів не можуть бути знижені соціальні стандарти, які діють на час ухвалення закону. Тим більше, що члени КС отримують дуже великі пенсії, набагато більші від депутатських.

Директор інституту демографії Е. Лібанова вважає, що ця пенсійна реформа передбачає більш м'яке підвищення пенсійного віку, чим це було в інших країнах. За її словами, його потрібно підвищувати, враховуючи те, що жінки у нас живуть довше за чоловіків. Проте, на думку Е. Лібанової, погано, що чоловікам-держслужбовцям підвищують пенсійний вік до 62 років, а жінок в 60 вже відправлятимуть на пенсію.

Для зменшення диспропорцій у розмірах пенсій, призначених у різні роки, в документі пропонується переглянути порядок призначення, перерахунку пенсій. А саме: для призначення пенсії брати розмір середньої заробітної плати за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії, а перерахунок пенсії проводити із середньої заробітної плати, з якої призначено (перераховано) пенсію; проводити перерахунки пенсій працюючим пенсіонерам, які отримують пенсію за вислугу років, тільки після досягнення пенсійного віку; проводити призначення пенсій із заробітної плати лише за даними персоніфікованого обліку, а за бажанням особи із урахуванням заробітної плати за 60 місяців до запровадження персоніфікованого обліку – до

1 липня 2000 року; удосконалити механізм обчислення коефіцієнту заробітної плати для осіб, які одержували допомогу по безробіттю, або здійснювали догляд за дитиною до 3-х років, дитиною-інвалідом, або за 80-річним.

Свою думку щодо зміни формули нарахування пенсії висловив экс-перший заступник міністра праці і соціальної політики П. Розенко. За його словами зміни у формулу, які пропонують застосовувати середню заробітну платню не за попередній рік, а за 3 попередні роки, зменшать базу пенсій, щонайменше на 250 грн, а це мінус 120 грн з кожного пенсіонера. «Друге – це щодо коефіцієнта стажу страхівки і надбавки за наднормативний стаж. Сьогодні у нас є надбавка за наднормативний стаж – один відсоток від прожиткового мінімуму. Уряд пропонує підняти на 10 років стаж обов'язковий, таким чином на 10 років буде забрано у кожної людини наднормативний стаж страхівки – це 10 % прожиткового мінімуму, сьогодні – це мінус 80 грн», – пояснює експерт. В той же час директор Департаменту пенсійного забезпечення Пенсійного фонду В. Машкін заявив про те, що «для існуючих пенсіонерів жодна норма по суті не міняється. Ті умови пенсійного забезпечення, які встановлені зараз, застосовуватимуться до них і в майбутньому. Жодна пенсія в Україні не буде зменшена».

Щодо питання збільшення надходжень до пенсійного фонду за рахунок зменшення VIP-пенсій, В. Машкін зазначив, що тут йдеться в першу чергу про відновлення соціальної справедливості. Оскільки VIP пенсіонерів в нашій країні зовсім небагато. «І навіть якщо повну суму пенсій їм не виплачувати, то все одно не заощадити навіть 0,1 % бюджету Пенсійного фонду» Він підкреслив, що солідарна система повинна бути справедливою. «В ній не повинно бути розриву між мінімальним і максимальним розміром пенсії 50–60 разів. В розвинених країнах це співвідношення складає 3–5 разів, але не 50. Все інше, що одержують ті ж самі європейці, вони одержують з недержавних пенсійних фондів, куди їх працедавці виплачують внески. Державна система не може собі дозволити, щоб 8,5 млн пенсіонерів одержували пенсію нижче за тисячу, а 14 тис. пенсіонерів одержували пенсію вище, ніж 10 прожиткових мінімумів», зазначив В. Машкін.

Законопроектом передбачаються зміни і для працівників бюджетної сфери (освіти, культури, охорони здоров'я і соціального захисту). А саме, введення разової допомоги при виході на пенсію у розмірі 10 призначених пенсій (згідно старої редакції законопроекту, надання даної разової допомоги не розповсюджувалося на працівників соціальної сфери: реабілітаційних центрів, територіальних центрів, центрів адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, центрів обліку бездомних осіб і установ для бездомних громадян). Ці норми сприймаються суспільством позитивно.

Суспільну думку щодо пенсійної реформи можна дослідити зокрема за результатами телефонного опитування, проведеного Інститутом Горшеніна з 11 по 13 червня 2011 р. На питання чи потрібна Україні пенсійна реформа

більшість громадян (77,1 %) відповіли згодою. З них більше половини (52,3 %) обрали відповідь «точно потрібна», майже чверть (24,8 %) – «швидше потрібна». Не бачать необхідності в пенсійній реформі 4,8 % респондентів. З них 3,2 % вважають, що реформа «швидше не потрібна», а 1,6 % – «точно не потрібна». Не змогли відповісти на це питання 18,1 % респондентів.

На питання щодо вибору між солідарною та накопичувальною пенсійною системою, то на думку майже половини українців (43,2 %), пенсійна система в Україні повинна бути солідарною. Близько третини респондентів (33,2 %) вважають за краще накопичувальну систему. Варіант «інше» обрали 3,4 % респондентів, при цьому кожному п'ятому українцю (20,2 %) – важко відповісти на це питання.

Учасниками накопичувальної системи стануть особи, яким на дату введення системи виповниться не більше 35 років. Розмір внеску страхівки на дату впровадження системи встановлюється на рівні 2 % бази нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування з подальшим його щорічним підвищенням до 7 %.

За різними даними в разі збереження існуючої пенсійної системи вже до 2014 р. кількість пенсіонерів і кількість працюючих буде приблизно однакова. Тому більшість експертів вважають, що альтернативи проведенню пенсійної реформи немає.

Політолог, керівник Центру прикладних політичних досліджень «Пента» В. Фесенко підкреслив, що «Пенсійна реформа – дуже непроста дилема для влади. Проблеми Пенсійного фонду сьогодні і, головне, проблеми, які чекають існуючу пенсійну систему в недалекому майбутньому, на слуху вже не один рік. Так чи інакше реформу потрібно буде проводити, в іншому випадку система пенсійного забезпечення впаде». Експерт визнає, що прийняте рішення по пенсійній реформі є компромісним. За його словами, над пенсійною реформою доведеться працювати і до другого читання, і після прийняття документа в цілому. "Систему доведеться весь час модернізувати. Але сьогодні головне почати цей процес. Це велосипед, в якому весь час потрібно крутити педалі", – відзначає В. Фесенко

Отже, підсумовуючи варто зауважити, що імовірність проходження законопроекту в другому читанні значна, так як одним з основних моментів, який буде визначати долю цього варіанту пенсійної реформи є транш МВФ.

Імовірний розвиток подій:

- на думку політичних і економічних експертів, нова пенсійна реформа дозволить досягти справедливого розподілу пенсій шляхом обмеження максимальних виплат, у тому числі – і вже призначених, десятьма мінімумами;

- експерти переконані, що запровадження матеріальних стимулів для продовження трудової діяльності пенсіонерів, може нівелювати негативні суспільні наслідки підвищення пенсійного віку;
- доопрацьований варіант пенсійної реформи є більш прийнятним для українців, але існує велика імовірність того, що окремі його позиції можуть спробувати заблокувати чиновники, незадоволені скороченням їх високих пенсій;
- залишаються невирішеними питання спадковості пенсій в разі впровадження роботи недержавних пенсійних фондів, можливості дострокового використання пенсійних коштів;
- реформа, як у першому так і в доопрацьованому варіанті не містить конкретних пропозицій щодо збільшення наповнення Пенсійного фонду, наприклад, за рахунок зростання заробітної плати в Україні, збільшення зайнятості, ліквідації практики виплат зарплат в конвертах, що породжує негативне її сприйняття в суспільстві, реальних механізмів поліпшення ситуації в цій сфері в урядовому законопроекті немає.

Н. Половинчак, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Реформа ЖКГ: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії

Президент взяв під особистий контроль реформу житлово-комунального господарства, яку безрезультатно вже намагались провести його попередники.

Загальний стан житлового фонду та комунікаційних мереж по Україні можна впевнено оцінити як незадовільний. З кожним роком збільшується кількість будинків, які перебувають у аварійному стані, потребують капітального ремонту. Близько 33 % ліфтового господарства вже працює понад 25 років, 26 % водопровідних мереж – відпрацювали свій експлуатаційний термін, 34 % каналізаційних мереж, 49 % магістральних і 43 % теплових мереж – знаходяться в аварійному стані.

Через аварійний стан більшості тепломереж, тепловтрати під час транспортування можуть досягати 40 %. Тобто, у зимовий період майже половина тепла опалює підземні труби та повітря на вулиці, а не будинки та квартири. Проте, незважаючи на низьку якість житлово-комунальних послуг, тарифи на них продовжують постійно зростати. Це викликає справедливе незадоволення мешканців багатьох міст, що змушені пересуватися засніженими вулицями взимку, користуватися аварійним громадським транспортом та спостерігати сміттєзвалища біля своїх будинків.

На питання людей, куди йдуть гроші від підвищення оплати послуг, влада не надає жодних економічних розрахунків чи обґрунтувань, а в якості аргументів продовжує приводити загальновідомі факти про підвищення цін на енергоресурси, збитковість комунальних підприємств і т. д. Більше того, про яку якість послуг може йти мова, якщо й досі немає загальноприйнятих та

визначених стандартів утримання прибудинкових територій та надання послуг.

Більшість вищеописаних проблем виникли внаслідок того, що держава суцільно монополізувала ринок комунальних послуг, при цьому не надто дбаючи про якість та рентабельність. У випадку відсутності вибору чи альтернативи, населення змушене буде сплачувати за послуги навіть в декілька разів завищену ціну, яка зовсім не відповідає якості обслуговування.

Процес реформування житлово-комунального господарства свого часу пережили всі розвинуті країни світу. Звертаючись до досвіду Європи, можна виокремити різні моделі управління житлом. Модель, за якою реформувалося ЖКГ Чехії, передбачала, що мешканці можуть приватизувати лише власні квартири. В той же час вся будинкова інфраструктура продавалася окремому власнику – юридичній чи фізичній особі, що відповідає за підтримання будинку в належному стані. Цей власник, з одного боку, надає мешканцям послуги з утримання будинку та прибудинкових територій, з іншого – є представником їх інтересів у стосунках з постачальниками води, тепла, газу, електроенергії. Таким чином, мешканцям не нав'язувалася вимога ставати повноцінними співвласниками будинку з відповідними правами та обов'язками. Їх обов'язок полягав лише у своєчасній сплаті комунальних послуг. Тарифи при цьому встановлюють ті, хто їх надає, за погодженням з владою.

Інша модель – її на пострадянському просторі вдало запровадила Естонія – передбачала перехід у власність мешканців не тільки квартир, а й усього будинку з відповідними можливостями і обов'язками. Мешканцям потрібно було утворити наглядові комітети та призначити управлінців, які займалися б усіма проблемами з утримання будинку та захистом їхніх інтересів у відносинах із зовнішніми постачальниками послуг. Обидві моделі мають переваги і недоліки, але їх позитивом було те, що вони проведені цілеспрямовано, швидко, з відповідним законодавчим забезпеченням.

У 1992 р. в Україні відбулася приватизація житла. Громадяни отримали від держави безкоштовно житло у власність, однак не перебрали відповідальності за нього. Уже багато років поспіль у нас існує дивний симбіоз – приватна власність на житло та відсутність демократичних, ринкових умов та механізмів, які б забезпечували повноту реалізації прав та обов'язків щодо нього. Не було визначено статус власників квартир як співвласників будинку. Це дозволило місцевим органам влади без згоди власників квартир активно розпродавати горища, підвали, підсобні приміщення житлових будинків.

Проте відсутність системних дій щодо підвищення якості комунальних послуг з боку держави стимулювала суспільство до пошуку можливостей вирішення проблем власними зусиллями. Мешканці деяких будинків почали самостійно впроваджувати енергозберігаючі технології, встановлювати лічильники на воду, укладати договори на прибирання прибудинкової території та вивіз сміття з приватними компаніями, за власний рахунок проводити ремонти та утеплення під'їздів, благоустрій та озеленення подвір'їв, створювати

об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ).

Віднедавна й влада активно пропагує створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Адже розвиток об'єднань співвласників багатоквартирних будинків – це шлях реалізації реформи житлово-комунального господарства в Україні.

У кожному багатоквартирному будинку планують створити об'єднання співвласників. Щоб створити такі об'єднання, на установчих зборах мають бути присутніми половина плюс один власник квартир будинку. Рішення приймається, якщо з цієї частки проголосує дві третини. Всі решта власників хоч і не стають членами ОСББ, на плечі якого повністю ляже утримання будинку, але мусять прийняти всі його рішення. Як значиться у типовому статуті ОСББ, затвердженому ще в 2003 р., це надасть можливість отримувати житлово-комунальні послуги належної якості за обґрунтованими цінами. Фактично після того, як створюється ОСББ і йому передається технічна документація на будинок, в руках у власників квартир опиняються всі комунальні важелі: вони самі шукають організації, які прибиратимуть прибудинкову територію, ремонтуватимуть ліфти, обслуговуватимуть внутрішньообудинкові мережі, вивозитимуть сміття.

До речі, при цьому ЖЕКи ніхто не відмінє, просто з'являється можливість домовитися не з ними, а, наприклад, із приватною фірмою, що надає ті ж послуги. При укладанні договорів із обслуговуючими підприємствами ОСББ мають право прописати санкції за порушення їх умов, чого не можуть зробити власники окремих квартир. Крім того, діяльність ОСББ може забезпечити суттєву економію при оплаті за комунальні послуги. Адже воно має право надавати в оренду підсобні приміщення (підвали, горища). Також можна брати гроші і від продажу місць для реклами на стінах. Все це теж прописано в тому ж типовому статуті. Серед переваг, на яких передусім наголошує Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, є встановлення лічильників тепла і води, що дасть змогу зекономити.

З початку 2011 р. вже утворено 349 нових об'єднань, і станом на 1 березня загалом в Україні функціонує 12386 ОСББ. Відповідно до програми реформування, до кінця 2014 р. заплановано створення 45530 ОСББ, що становитиме близько 70 % багатоповерхового житлового фонду. Найбільш активними у створенні ОСББ регіонами є Харківська, Одеська, Львівська й Дніпропетровська області. У 2011 р. Мінрегіонбуд має намір спрямувати 60 млн грн на підтримку ОСББ.

Але житлово-комунальна реформа, спрямована передусім на створення ОСББ, має суттєві юридичні суперечності. Враховуючи це, експерти відзначають, що форсування реформ приведе до необхідності доопрацювання законодавства вже постфактум. Так, прийняття нового Житлового кодексу вкрай потрібне (якщо зважити, що дотепер ми користуємося радянським), але

лише за умови, якщо його статті справді врегульовуватимуть питання щодо забезпечення реалізації права громадян на житло, управління житловим фондом, його утримання та збереження, правовідносини фізичних і юридичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування у житловій сфері, як це задекларовано, а не спричинюватимуть більшого хаосу у царині ЖКГ і не наражатимуть громадян на ризик стати жертвами вправних аферистів.

Поки що у проекті Житлового кодексу не запропоновано механізму реалізації права власності на багатоквартирні будинки як цілісні майнові комплекси, що окрім квартир, включають різноманітні технічні приміщення, комунікації та прибудинкову територію.

На практиці саме з цим діючі ОСББ мають проблеми. Часто наражаються на ситуацію, коли допоміжні приміщення хтось уже орендує, або намагається забудувати частину прибудинкової території. В таких умовах ОСББ не можуть бути повноцінними власниками, їх ресурсні можливості де-факто обмежені.

Також триває гостра дискусія щодо того, чи зможуть ОСББ обходитися без послуг управительських компаній. Експерти вважають, що можливість для ОСББ здійснювати управління самостійно доволі формальна, та й не виключена загроза створення монопольних управлінських компаній.

В проекті Житлового кодексу передбачено, що безпосереднє управління багатоквартирним будинком та його прибудинковою територією самими його власниками (співвласниками) можливе лише за умови, коли вони «відповідають вимогам щодо виконавця послуг з управління житлом». А саме, виконавець послуг з управління житлом має відповідати спеціальним кваліфікаційним вимогам, встановленим урядом з урахуванням таких критеріїв: кадрове забезпечення; фінансова спроможність та інвестиційний потенціал; відповідна нормативно-правова та нормативно-технічна документація; технологічні вимоги до матеріально-технічної бази. Фактично, для власників житла та їх об'єднань буде обов'язковим звертатися за послугами до виконавців послуг з управління житлом, тобто до так званих «керівних компаній».

Якщо метою реформування житлово-комунального господарства є підвищення якості житлово-комунальних послуг, то цього можна досягнути лише через розвиток конкуренції, зокрема у сфері утримання та управління житлом. Деякі експерти прогнозують, що цей вид діяльності буде ліцензованим. На яких принципах держава видаватиме ліцензії – ніхто не знає. Якщо передбачається, що для цього потрібна певна кваліфікація, то в Україні поки що не забезпечена повноцінна підготовка жодного управителя. Немає жодної повноцінної програми. У принципі, щоб сертифікувати фахівця в Україні, він має пройти принаймні 70 годин навчання.

Частина експертів зазначає, що не обов'язково запроваджувати ліцензійні умови, ринок сам здатний відсіяти тих, хто не задовольнить споживача. Будь-яке ліцензування чи інше обмеження доступу до ринку призведе лише до того, що на ринку працюватимуть кілька компаній, що змогли «домовитися» з

регулюючими та контролюючими органами – і споживачу знову не буде з кого вибирати. Отже, варто було б забезпечити певний перехідний період, протягом якого б у здорових конкурентних умовах постала ціла низка таких компаній.

Коли з цією проблемою зіштовхнулися у Польщі, було запроваджено трирічний перехідний період, коли управителі працювали ще без ліцензій. Вони набували відповідної кваліфікаційної, фінансової спроможності. Так можна було б забезпечити умови для трансформації ЖЕКів, що мають певний потенціал, у ринкові управительські компанії, набути відповідного досвіду могли б і керівники асоціацій ОСББ.

Звичайно, при створенні ОСББ існує ряд переваг, але поряд з ними оглядачі звертають увагу і на такі недоліки: відсутність спеціальних державних програм безвідсоткового або пільгового кредитування ОСББ; на ринку відсутня необхідна кількість управлінських компаній, які можуть надавати якісні послуги; на момент реєстрації ОСББ витрати на утримання будинку можуть бути достатньо великими, крім квартплати кожен власник повинен покрити витрати, пов'язані зі спільною власністю; процедура оформленням прибудинкової території у спільну власність є досить бюрократичною та складною; всі витрати, пов'язані з ремонтом будинку, проводяться за рахунок його мешканців; підвищення витрат на утримання будинку призводить до підвищення квартплати; ОСББ зобов'язане вести та подавати бухгалтерську звітність.

Важливим є і те, що у випадку, якщо мешканці новобудови самостійно не створили ОСББ протягом трьох місяців з моменту здачі будинку в експлуатацію, то ці обов'язки покладаються на власника або замовника будівництва, також орган місцевого самоврядування має право сам призначити управлінську компанію. При цьому жодних конкурсних засад для адміністративного відбору управлінських компаній не передбачається.

В Україні уже простежується тенденція, коли забудовники намагаються неправомірно монополізувати попит і пропозицію: створюють «кишенькові» ОСББ. Такі «кишенькові» ОСББ обирають таку ж «кишенькову» керівну компанію, яка встановлює тарифи на послуги принаймні в 2–3 рази вищі, ніж в середньому у місті.

Та й формальне зобов'язання держави – провести перший капітальний ремонт після формування ОСББ за бюджетні кошти – експерти називають нереалістичним. Навіть якщо уявити, що в тих чи інших будинках буде проведений капремонт за державний кошт, виникає проблема, як збирати кошти на наступні капітальні ремонти, які доведеться робити через п'ятнадцять-двадцять років.

Якщо ж оголити соціальні корені житлово-комунальної реформи, то її негатив, за висновками фахівці, зводиться, по суті, до перекладання всіх витрат з утримання житлового фонду і прилеглої до нього інфраструктури на самих громадян. Тож, говорячи про створення ОСББ, доречно згадати прислів'я – «сім

разів відмір, один раз відріж».

Окрім цього, експерти вважають, що запропоноване запровадження єдиного тарифу житлово-комунальних послуг для всіх регіонів України є не найкращим рішенням. Мова має йти про єдиний прозорий механізм ціноутворення. Якщо ж Кабмін все ж таки займеться питанням «зрівнялівки» тарифів ЖКГ на рівні держави, доведеться шукати додаткові кошти на субсидії малозабезпеченим громадянам або на адресну допомогу. Мова може йти і про допомогу конкретним регіонам.

Отже, поки що говорити про системний та послідовний підхід до реформування сектору ЖКГ, на жаль, рано. Головне в реформуванні – це вдосконалення нормативно-правової бази, а от в чийх інтересах вона буде вироблена, та до яких наслідків призведе, покаже час.

Експертний погляд:

О. Кучеренко, экс-міністр з питань ЖКГ (2008–2010 рр.):

Люди починають розуміти, що сьогодні вони не тільки у своїх квартирах мають вирішувати питання, а є спільні проблеми, які виникають в цілому будинку. Але яскраві приклади ОСББ, як правило, є у нових будинках, в яких живе абсолютно інший контингент. Звертаю вашу увагу – у нових будинках живуть люди, які купили собі житло. Вони не отримали його від держави безкоштовно. І сьогодні ці люди розуміють: аби не втратити те, у що вони вклали свої кошти, їм треба займатися своїм будинком.

Також є приклади інших ОСББ – коли старий будинок люди не беруть собі на баланс, але починають хоч якось вирішувати деякі питання: по благоустрою прибудинкової території, приводять до ладу горища, підлоги. Але це так званий напівфабрикат. Чому я так кажу? Бо якщо перед таким будинком поставне серйозне завдання – капітальний ремонт та інвестиція на рівні мільйона гривень (а кожен із старих будинків сьогодні в середньому потребує від мільйона до трьох мільйонів), то ці ОСББ, я переконаний, вже не в змозі будуть вирішити дану проблему. У нас в законодавстві не закладена відповідь на питання: що робити, коли півбудинку готові вкладати гроші, а решта – ні.

Т. Бойко, експерт з питань житлово-комунального господарства:

ОСББ не є альтернативою ЖЕКу. Воно не є таким по суті, тому що ОСББ – це замовник послуг, а ЖЕК – це виконавець. ОСББ саме повинне вирішувати, як йому здійснювати управління цим будинком: чи самому йти шляхом самозабезпечення, наймаючи двірників, сантехніків і т. д., чи обрати на конкурсних засадах якусь компанію, яка це буде робити. Це може бути як приватна структура, так і старий комунальний ЖЕК. У цьому полягає суть та роль ОСББ.

Окремо існують проблеми із відшкодуванням пільг та субсидій. Це теж одна із невластивих функцій для ОСББ, яка нав'язується зараз, але іншого

механізму поки немає. Наразі голови ОСББ змушені займатися тим, щоб здійснювати цей розрахунок і організовувати відшкодування пільг та субсидій малозабезпеченим мешканцям. Стратегічно ця проблема може бути вирішена тільки тоді, коли буде система монетизації пільг та субсидій, люди отримуватимуть їх у грошовому еквіваленті, самі будуть розраховуватися за комунальні послуги і це питання буде виведено із житлово-комунального господарства. Якщо брати короткотерміновий період, то повинен бути роз'яснювальний лист про те, що пільги і субсидії поширюються на внески ОСББ так само, як поширюються на тарифи, встановлені обслуговуючими організаціями.

О. Сергієчко, директор Інституту міста:

На жаль, в нашій країні така система, що реформи доручають чиновникам. Але вони апріорі за своєю природою не здатні продукувати нові ідеї. В кращому випадку можуть запозичити іноземний досвід, оскільки їздять за кордон та бачать, як там все робиться. Вирішення тарифної проблеми, очевидно, слід покласти на науковців та експертів, на кадри, які здатні запропонувати інші підходи. Видумувати багато не треба, бо захід давно розробив засоби боротьби з монополізмом. Щодо сфери житла, там все просто: оголошується конкурс, яка обслуговуюча компанія запропонує кращі умови, та і виграє, на 3–5 років обслуговує ці будинки та територію. Те ж саме можна було запровадити у нас, навіть не створюючи шалену кількість ОСББ. Місцева влада сама б могла оголошувати ці конкурси.

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

30 травня в м. Ліма (Республіка Перу) між урядом України та урядом Республіки Перу було підписано Рамкову угоду щодо співробітництва у сфері космічної діяльності (*Між Урядом України та Урядом Республіки Перу підписано Рамкову Угоду щодо співробітництва у сфері космічної діяльності // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 31.05*).

* * *

25 травня відбулася зустріч президента НАН України Б. Патона з науковим радником голови Державної ради Республіки Куба Фіделем Кастро Діас-Балартом.

Під час зустрічі були обговорені актуальні питання двосторонньої співпраці. Значну увагу сторони приділили подальшому розвитку науково-технічного співробітництва, зокрема в питаннях охорони здоров'я,

біотехнології, ядерної безпеки, інформаційних технологій, нових матеріалів тощо.

Сторони підкреслили пріоритетність питання наукової співпраці в порядку денному взаємодії двох держав. З українського боку було висловлено подяку та високо відзначено надання кубинською стороною високоякісної медичної допомоги в питаннях оздоровлення українських дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Б. Патон привітав Ф. Кастро з присвоєнням йому звання «Почесний доктор Національної академії наук України» за вагомий внесок у розвиток науки, суспільний прогрес, забезпечення миру, взаєморозуміння й співробітництва між народами *(Борис Патон провів зустріч з науковим радником Голови Державної Ради Республіки Куба Фіделем Кастро Діас-Балартом // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2011. – 25.05).*

* * *

Україна та Монголія окреслили перспективи поглиблення двосторонньої співпраці. Про це повідомив голова української частини Міжурядової українсько-монгольської комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва, заступник міністра економіки України В. Мармазов під час п'ятого засідання комісії, яке відбулося в м. Улаанбаатар (Монголія).

Зокрема, у сфері промисловості розглядалася можливість поставок повного комплексу мінеральних добрив для сільського господарства Монголії, а також здійснення українськими науково-дослідними інститутами та організаціями проектних, будівельних та пусконаладжувальних робіт для будівництва заводу з випуску мінеральних добрив на базі наявних родовищ фосфоритів на території Монголії.

Крім того, відзначено наявний потенціал для розвитку співпраці у військово- та науково-технічній сферах.

За результатами засідання делегація України передала монгольським колегам перелік комерційних пропозицій щодо постачання сільськогосподарської та харчової продукції, продукції військово-промислового та машинно-технічного комплексів, проектів у сфері новітніх наукових розробок НАН України *(Україна та Монголія активізують співпрацю в ряді галузей // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 25.05).*

* * *

В Одессе прошел Международный научно-практический семинар «Организация венчурного бизнеса и коммерциализации научных разработок в вузах». Организовали семинар Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины, Одесский национальный политехнический университет, управление образования и научной деятельности Одесской

областной государственной администрации, Совет ректоров высших учебных заведений Одесского региона. В работе семинара приняли участие ученые, специалисты и предприниматели из Украины, России, Беларуси, Китая, Польши, Германии.

На семинаре шла речь о научных разработках в сфере энергоэффективности, рационального использования природных ресурсов, авиа- и судостроения, аэрокосмической техники, информационных и коммуникационных технологий *(Не может быть образования без науки // Вечерняя Одесса (<http://www.vo.od.ua>). – 2011. – 24.05).*

* * *

23–27 травня у м. Євпаторія відбулася XVI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку інноваційної діяльності». Організаторами заходу виступили Міністерство економіки Автономної Республіки Крим, Кримський республіканський центр підтримки реформ та Німецьке бюро міжнародного співробітництва (CIZ).

Мета конференції – встановлення ефективного діалогу з представниками державних органів України, інноваційних структур, наукових установ та ВНЗ. Під час заходу обговорювалась інноваційна політика України: стан, проблеми, перспективи. Зокрема, йшлося про комерціалізацію результатів НДДКР та трансфер технологій, розвиток інноваційної інфраструктури України та досвід створення інноваційних структур, роль міжнародної технічної допомоги в інноваційному розвитку регіонів *(Представники Держінформнауки взяли участь у XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку інноваційної діяльності» // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 27.05).*

* * *

24 травня в Маріупольському державному університеті (МДУ) відбулося урочисте відкриття Міжнародної науково-практичної конференції «Наука й освіта в сучасному університеті в контексті міжнародної співпраці». Загальна кількість учасників – понад 300 з 15-ти країн світу. Конференцію відвідали вчені з понад 40 національних університетів та інших вищих навчальних закладів України; професори й наукові співробітники з 27 зарубіжних ВНЗ; керівники й співробітники державних установ: Адміністрації Президента України, Міністерства освіти і науки, молоді й спорту України, Українського інституту національної пам'яті, Інституту законодавства Верховної Ради України, Донецької облдержадміністрації, Донецької обласної ради, Донецької торговельно-промислової палати; політики, дипломати, представники державних структур і громадських організацій зарубіжних країн

(У Маріуполі відбулася конференція про науку й освіту в сучасному університеті // Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 25.05).

* * *

20 травня в м. Вінниця відбулася Міжнародна науково-практична конференція на тему: «Реформування місцевого самоврядування: національний та міжнародний досвід». У конференції взяли участь Голова Верховної Ради В. Литвин, голова ради Національного банку України П. Порошенко, радник Президента України М. Ставнійчук, депутати Верховної Ради, послы європейських країн, представники Європарламенту, офіційні делегації з Польщі, Румунії, Франції, Великої Британії, керівництво області та міста.

Мета конференції – науково-практичне обґрунтування концепції реформування місцевого самоврядування в Україні, визначення шляхів його прискорення, посилення зв'язків з органами та посадовими особами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади *(У Вінниці відбулася Міжнародна науково-практична конференція за участі Литвина, Порошенка, Ставнійчук... // Моя Вінниця (<http://www.myvin.com.ua>). – 2011. – 21.05; Борщ Ю. Реформування місцевого самоврядування – головна реформа країни // Слобідський край (<http://www.slk.kh.ua>). – 2011. – 24.05).*

* * *

З 24 по 26 травня на базі закладів освіти й науки Хмельниччини відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: територія партнерства». Конференція пройшла під егідою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, за сприяння обласної державної адміністрації.

Конференція проводилася з метою ознайомлення з надбаннями освітян і науковців Хмельниччини зі створення в навчальних закладах освітніх інформаційно-телекомунікаційних систем, обміну досвідом щодо їх практичного використання для потреб навчально-виховного процесу, професійної підготовки учнівської та студентської молоді, а також визначення перспектив розвитку інформаційно-телекомунікаційних мереж у системі освіти й науки України, впливу новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій на забезпечення взаємообміну інформацією освітніми та науковими ресурсами, забезпечення рівного доступу учнів і студентів, педагогів і науковців до якісних джерел знань *(Інформаційно-комунікаційні технології в системі освіти та їх перспективи // Сайт Хмельницької облдержадміністрації (<http://www.adm-kt.gov.ua>). – 2011. – 26.05).*

* * *

Шістнадцять угод, протоколів, планів торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва між регіонами, понад 20 бізнес-договорів у сферах енергетики, металургії, машинобудування, агропромислового комплексу та створення міжнародних транспортних коридорів – такий результат роботи II Форуму регіонів України та суб'єктів Уральського федерального округу, який відбувся 25 травня в Києві. Зокрема, під час форуму були підписані угоди про торговельно-економічне, науково-технічне й культурне співробітництво між: Дніпропетровською обласною державною адміністрацією та урядом Челябінської області; між Миколаївською ОДА та урядом Тюменської області; між Одеською ОДА та урядом Тюменської області; між Харківською ОДА та урядом Тюменської області; між Херсонською ОДА та урядом Тюменської області; між Херсонською ОДА та урядом Свердловської області; між Черкаською ОДА та урядом Свердловської області (*16 угод про співпрацю, понад 20 бізнес-договорів – результат роботи II Форуму регіонів України та суб'єктів Уральського федерального округу // Урядовий портал (<http://www.kmi.gov.ua>). – 2011. – 25.05*).

Діяльність науково-дослідних установ

Учасники чергового засідання президії НАН заслухали й обговорили доповідь директора Інституту теоретичної фізики ім. М. Боголюбова НАН України академіка НАН України А. Загороднього про наукову та науково-організаційну діяльність установи.

У виступах президента НАН України акад. НАН України Б. Патона, директора Інституту радіофізики та електроніки ім. О. Усикова НАН України акад. НАН України В. Яковенка, почесного директора Інституту фізики НАН України акад. НАН України М. Бродина, директора Інституту теоретичної фізики ім. О. Ахієзера Національного наукового центру «ХФТІ» НАН України акад. НАН України М. Шульги, директора Інституту фізики конденсованих систем НАН України чл.-кор. НАН України І. Мриглода, проректора з наукової роботи Київського національного університету імені Т. Шевченка доктора фізико-математичних наук В. Григорука, академіка-секретаря Відділення фізики й астрономії НАН України акад. НАН України В. Локтева було зазначено, що в інституті успішно розвиваються наукові напрями, започатковані його фундаторами – академіками М. Боголюбовим, О. Давидовим, О. Парасюком, О. Ситенком. Було зауважено, що в інституті представлені дослідження з найновітніших проблем фізичної науки, а саме: теорії квантових груп та їх застосувань, релятивістської астрофізики й космології, теорії ядерних процесів,

квантової хромодинаміки, теорії нелінійних процесів у макромолекулярних системах, наноструктурах та плазмі, теорії відкритих систем.

Актуальність і значущість цих досліджень демонструє той факт, що за звітний період учені інституту відзначені двома Державними преміями України у галузі науки й техніки, премією академії наук України, Білорусі й Молдови та премією НАН України ім. О. Давидова; ряд молодих учених інституту отримали міжнародні премії та відзнаки (премія ім. Б. Понтекарво, медаль ім. І. Пригожина тощо).

Інститут активно розвиває міжнародне співробітництво, свідченням чого є, зокрема, організація за звітний період 39 наукових конференцій, шкіл і симпозіумів.

Заслуговує на підтримку ініціатива інституту зі створення академічної групи грид-мережі та використання цієї новітньої інформаційної технології для розширення співробітництва з міжнародними центрами ЦЕРН і ОІЯД (Дубна).

Серед проблем, на які інституту потрібно звернути увагу, відзначалася необхідність збільшення частки позабюджетного фінансування, подальшого омолодження кадрового складу інституту, більшої кількості узагальнених монографій, у тому числі з тих наукових напрямів, які досить давно й успішно розвиваються в інституті.

У цілому президія НАН України схвалила діяльність Інституту теоретичної фізики ім. М. Боголюбова НАН України (*Президія НАН України розглянула // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2011. – 25.05*).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Е. Кузнєцов, радник голови Державного космічного агентства України (ДКАУ):

«...В Україні збережено й успішно працює ряд промислових підприємств, організацій та наукових установ, які об'єднані в ракетно-космічну галузь. Ми маємо потужний науковий, виробничий і кадровий потенціал, який забезпечує підприємствам нашої країни участь у багатьох міжнародних космічних проектах.

Участь у проектах “Морський старт”, “Наземний старт”, “Алькантара-Циклон-4-Спейс”, “Вега”, у програмі “Дніпро”, у наукових проектах “Радіоастрон”, “Коронас-Фотон”, “Фобос-грунт”, “Спектр-УФ”, “Міліметрон”, в експериментах “Обстановка” та “Потенціал” на МКС, у програмі утилізації твердого ракетного палива, моніторингу сейсмічної обстановки на планеті забезпечує нашій країні гідне місце й авторитет у клубі високорозвинутих високотехнологічних космічних держав.

<...>

Підприємства галузі, крім космічної, випускають широкий спектр так званої “цивільної” продукції. Це сільськогосподарська техніка, міський транспорт, медична техніка, побутові прилади, електричне обладнання. Доля продукції, що випускається на цих підприємствах, у загальному обсязі сягає 50 %. Що важливо, – це не сировина, а кінцева високотехнічна продукція: ракети-носії, космічні апарати, системи керування, приладдя.

Понад 60 % продукції галузі експортується. У I кварталі поточного року випущено продукції на суму понад 500 млн грн.

Напередодні нашого професійного свята – Дня працівника ракетно-космічної галузі – уряд України затвердив Концепцію розвитку космічної діяльності до 2032 р. У документі передбачено подальший розвиток космічної науки, створення нових видів ракетно-космічної техніки, реалізацію багатьох амбітних міжнародних космічних проектів та відповідну фінансову підтримку цієї діяльності. З урахуванням сучасних тенденцій акцент зроблено на участь у міжнародних проектах, міжнародній кооперації.

Космічна діяльність на сучасному етапі розвитку більшості країн світу не може бути замкнутою в межах однієї країни. Тому діяльність ДКАУ спрямована на широку міжнародну кооперацію та співпрацю з багатьма державами з розвинутою наукою, промисловістю, підготовленими високоосвіченими фахівцями в цій галузі. У першу чергу з нашим давнім партнером – Російською Федерацією, з Європейським Союзом, США, Бразилією, Китаєм та іншими країнами. Підкреслюю, що це країни, які за розвитком своєї економіки займають позиції в сімці світового рейтингу – і ця тенденція буде зберігатися протягом наступних 10–20 років. Усього в нас підписано угоди про співпрацю з 18-ма країнами світу.

Згідно з нашою практикою, період до 2032 р. буде розділений на п’ятирічні космічні програми. Тобто ми за цей час маємо реалізувати чотири такі програми. Це майже стільки, скільки було реалізовано на сьогодні з 1991 р. або за 20 років існування космічного агентства України.

Звичайно, майбутнє 20-річчя буде відрізнятися від 20 років, що минули. Проекти майбутнього будуть більш наукоємними, з’являться нові космічні технології, нове покоління ракетно-космічної техніки та, головне, українське суспільство буде краще підготовлене до практичного використання космічних технологій, інформації з космосу. Космічні проекти майбутнього базуватимуться на значно міцніших економіках передових країн, країн лідерів науково-технічного прогресу.

Космічна діяльність нашої держави буде побудована на базі створеної в наш час ракетно-космічної галузі, національного космічного права, широкої договірної бази з провідними космічними державами.

Ми є свідками переходу від важких КА до мікро- та наносупутників, будівництва стартового комплексу в Бразилії для української РН “Циклон-4”, який забезпечить більш незалежний доступ України до світового ринку

космічних послуг. Сподіваюся, що міжнародна спільнота об'єктивно оцінить внесок нашої держави у розвиток світової космонавтики.

У майбутніх програмах ми передбачаємо реалізацію програми наукових експериментів на Міжнародній космічній станції з участю українського космонавта-дослідника, виконання проекту “Селена”, який передбачає запуск українського супутника на навколomisячну орбіту, створення системи попередження про стихійні лиха “Іоносат”, яка буде складатися з трьох космічних апаратів та спеціальної наземної станції прийому інформації, вивчення сонячно-земних зв'язків та космічної погоди, використання сонячної енергії, будівництво нового ракетно-космічного комплексу “Маяк”, розширення можливостей системи ДЗЗ “Січ” та системи зв'язку й навігації “Либідь”, ряд робіт із розробки новітніх приладів для космічних апаратів, нових матеріалів, комерціалізації космічних технологій *(Текст виступу на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Людина і космос» у м. Житомир радника голови ДКАУ Кузнєцова Е. І. // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 24.05).*

Астрономічна наука

Астрофізичну обсерваторію відкрили в Рівному. Обсерваторія розміщена в Будинку вчених і належить Малій академії наук краю. Обладнання для неї, а також для фізико-технологічної та хіміко-біологічної лабораторій, де вже почали займатися юні науковці Рівненщини, придбано за сприяння обласної влади.

Як переконаний директор МАН Рівненщини О. Андрєєв, обсерваторія та дві сучасні лабораторії зацікавлять більше, ніж є на сьогодні, дітей займатися науково-технічною творчістю. Це у майбутньому забезпечить молоді кадри для наукових шкіл України *(У Рівному з'явилася обсерваторія // Західна інформаційна корпорація (<http://zik.ua>). – 2011. – 23.05).*

Інноваційні розробки та технології

На здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 р. подано цикл наукових праць «Теорія і методи розрахунку напруженого стану та міцності твердих деформівних тіл з концентраторами напружень».

Цикл представлений *Інститутом прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України*. Він містить пріоритетні результати математичних методів теорії тріщин та тонких неоднорідностей,

механіки руйнування матеріалів з дефектами структури з урахуванням фізико-хімічного впливу середовища, одержаних протягом 15 років.

<...>

Авторами здійснено постановку нових нетрадиційних статичних і динамічних задач теорії пружності для тіл із тріщинами і тонкими включеннями з урахуванням ускладненої неоднорідністю, пластичністю, пошкоджуваністю зовнішнім середовищем структури матричного матеріалу.

Результати мають значення для теоретичних і практичних застосувань під час розрахунку на міцність і довговічність, технічної діагностики відповідальних елементів конструкцій *(Роботи, подані на здобуття Державних премій України 2011 // Офіційний веб-сайт Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (<http://www.kdpu-nt.gov.ua>))*.

* * *

На здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 р. подано цикл наукових праць «Квантові ефекти і структурна самоорганізація в нових багатофункціональних наноматеріалах».

Цикл представлений *Фізико-технічним інститутом низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України*.

Цикл наукових праць складається з трьох монографій та 136 наукових статей, опублікованих у реферованих журналах. Його формуючим стрижнем є дослідження унікальних властивостей нових вуглецевих наноматеріалів: фулериту, вуглецевих нанотрубок, графену.

<...>

Результати циклу не тільки збагатили фундаментальну науку новим знанням, а й створили надійну наукову основу для практичного використання нових наноматеріалів у нанотехнологіях, наноелектроніці, сенсоріці, сонячній енергетиці, медицині тощо *(Роботи, подані на здобуття Державних премій України 2011 // Офіційний веб-сайт Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (<http://www.kdpu-nt.gov.ua>))*.

* * *

На здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 р. подано цикл наукових праць «Нелінійно-оптичні ефекти в атомних, молекулярних та твердотільних системах при взаємодії з надкороткими світловими імпульсами».

Цикл представлений *Інститутом фізики НАН України*.

Цикл наукових праць складається з п'яти монографій та 100 статей. <...> Отримані фундаментальні результати відкривають шлях до створення оптичних обмежувачів лазерного випромінювання, швидкодіючих оптичних перетворювачів, перемикачів та плазмонних сенсорів для телекомунікаційних

технологій, середовищ для двофотонного об'ємного запису інформації та двофотонних сенсibilізаторів синглетного кисню для лазерної фотодинамічної терапії, нанофотонних технологій тощо (*Роботи, подані на здобуття Державних премій України 2011 // Офіційний веб-сайт Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (<http://www.kdpu-nt.gov.ua>)*).

Енергоощадні технології

На здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 р. подано роботу «Наукове обґрунтування та розробка ефективних технологій ведення гірничих робіт в умовах глибоких шахт із застосуванням спеціальних мобільних функціонально пов'язаних систем».

Робота представлена *Інститутом фізики гірничих процесів НАН України*.

Авторами вперше отримані результати фундаментальних досліджень процесу масоперенесення метану у вугільних масивах і механізмів його десорбції. Це дало можливість забезпечити раціональне навантаження на очисні і підготовчі вибої глибоких шахт за рахунок застосування мобільних функціональних взаємопов'язаних систем підземного базування, які максимально наближені до місць ведення гірничих робіт.

Комплексний підхід до розв'язання проблем ведення гірничих робіт в умовах глибоких шахт забезпечує ефективну роботу вибоїв незалежно від газоносності вугілля і порід, скорочує на 60–70 % непродуктивні витрати електроенергії при виробленні і транспортуванні пневмоенергії і газоподібного азоту, заощаджує кошти при заміні енергомістких поверхневих компресорних станцій, під час ліквідації пожеж і наслідків вибухів у шахтах, забезпечує ефективне та безпечне відпрацювання горизонтів глибоких шахт, а також дає можливість своєчасної евакуації людей з підземних горизонтів мобільними підйомними установками для аварійно-рятувальних робіт.

Сумарний економічний ефект від впровадження розробок становить 1,3 млрд грн (*Роботи, подані на здобуття Державних премій України 2011 // Офіційний веб-сайт Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (<http://www.kdpu-nt.gov.ua>)*).

Інформаційні технології

На здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 р. подано роботу «Розробка та створення національної колекції

морських навігаційних карт і Океанографічного атласу Чорного та Азовського морів».

Робота представлена *Морським гідрофізичним інститутом НАН України*.

За результатами досліджень створено національну колекцію навігаційних карт (164 паперових та понад 250 електронних морських навігаційних карт) і Океанографічний атлас Чорного та Азовського морів, який у восьми розділах поєднує понад 780 карт (розроблені і електронні версії цих карт).

Створенню карт Океанографічного атласу Чорного і Азовського морів передували багаторічні роботи з вивчення структури і особливостей динаміки вод моря, впливу вітру, водного, теплового, сольового балансів, конвективного і турбулентного перемішування, розподілу та мінливості гідрохімічних та гідробіологічних параметрів, дослідженню ролі окремих факторів.

Зусиллями авторів створено весь спектр морських навігаційних карт, їх редакцій і перевидань, а також коректур до них відповідно до вимог міжнародних стандартів, забезпечено коректурну підтримку карт на базі офіційного видання «Повідомлень мореплавцям України», забезпечено повний інтернет-сервіс, включаючи легкий та швидкий доступ до каталогів електронних і паперових карт з відображенням меж карт (нарізки) та інших публікацій.

У цілому Океанографічний атлас Чорного і Азовського морів є наочною та ефективною формою відображення інформації про стан морського середовища та сприяє реалізації національних інтересів України в галузі безпеки мореплавства, використання природного ресурсного потенціалу Азово-Чорноморського басейну, моніторингу, оцінювання, прогнозування стану і комплексного використання ресурсів континентального шельфу, розвитку морегосподарчого комплексу України (*Роботи, подані на здобуття Державних премій України 2011 // Офіційний веб-сайт Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (<http://www.kdpu-nt.gov.ua>)*).

* * *

На здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 р. подано цикл наукових праць «Математичні методи оптимізації та інтелектуальні комп'ютерні технології моделювання складних процесів і систем з урахуванням просторових форм об'єктів».

Цикл представлений *Інститутом проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного НАН України*.

Цикл наукових праць складається з 29 монографій та 287 наукових статей і містить результати теоретичних досліджень з розробки нових математичних методів та високоінтелектуальних інформаційних технологій моделювання

складних процесів і систем різноманітної природи з урахуванням просторової форми об'єктів.

Авторським колективом отримано результати світового рівня з розроблення нових математичних методів та високоінтелектуальних інформаційних технологій моделювання складних процесів і систем різноманітної природи з урахуванням просторової форми об'єктів. Оригінальні фундаментальні наукові досягнення зробили суттєвий внесок у розв'язання найважливіших прикладних проблем створення нових засобів обчислювальної техніки та програмного забезпечення приладів і систем різного призначення, розпізнавання образів, робототехніки, геометричного проектування, керування космічними апаратами та маніпуляційними системами, аналізу й синтезу аудіо- і відеоінформації, паралельного опрацювання інформації в режимі реального часу, створення інформаційних систем моделювання інтелектуальної діяльності людини.

Теоретичні засади моделювання складних процесів і систем покладені в основу вирішення прикладних проблем, що досліджувались у рамках державних науково-технічних програм, а також отримали підтримку установ Європейського Союзу та США (*Роботи, подані на здобуття Державних премій України 2011 // Офіційний веб-сайт Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (<http://www.kdpu-nt.gov.ua>)*).

Охорона здоров'я

Група вчених Івано-Франківського національного медичного університету понад чотири роки працювала над вивченням порушення метаболізму арахідонової кислоти при аспіриновій тріаді. Дослідження проводилися на електронному, генетичному та мікроскопічному рівнях. Особливо медики брали до уваги стан хворих, які приймають аспірин.

Учені довели, що аспірин, який приймають в основному люди із серцево-судинними захворюваннями, може погіршити дихання і навіть спричинити бронхіальну астму та задуху.

Експертизу досліджень науковців з Прикарпаття провели в Дніпропетровську, Москві та Німеччині. Українські медики визнали відкриття гідним для нагороди. Завідувач кафедри радіології з курсом радіаційної медицини Івано-Франківського національного медуніверситету В. Рижик отримав на Прикарпатті визнання «Відомий науковець року» (*Прикарпатські вчені довели: аспірин може викликати задуху та бронхіальну астму // Західна інформаційна корпорація (<http://zik.u/>). – 2011. – 20.05*).

Рабочей группой «Внедрение национальных проектов» Комитета по экономическим реформам создан научно-экспертный совет для анализа проектных предложений, который возглавил президент НАН Украины Б. Патон. Об этом стало известно после заседания группы «Внедрение национальных проектов» Комитета по экономическим реформам, которое состоялось в Администрации Президента Украины.

Кроме того, группой были определены первоочередные задания в своей дальнейшей работе. К ним отнесены вопросы, связанные с реализацией Национального проекта «Воздушный экспресс» в связи с приездом президента КНР Ху Цзиньтао в Украину в конце июня этого года.

Также – это подготовка второй волны национальных проектов, которые будет рекомендовано к рассмотрению Комитета по экономическим реформам.

Во время заседания участниками была рассмотрена концепция документа «О национальных проектах», который станет составной инвестиционной реформы в Украине. Этот законопроект был подготовлен во исполнение Указа Президента Украины «О Государственном агентстве по инвестициям и управлению национальными проектами Украины» 12 мая 2011 г., и он позволит сформировать на базе национальных проектов экспериментальные площадки для внедрения новой системы проектного управления в государстве согласно заявленным срокам (*Научно-экспертный совет «национальных проектов» возглавлен Б. Патоном // IntelPro (<http://www.intelpro.ua/ru/o-portale>). – 2011. – 26.05).*

* * *

20 травня в Національній філармонії України відбулося урочисте засідання з нагоди відзначення Дня науки, в якому взяли участь президент Національної академії наук України Б. Патон, Прем'єр-міністр М. Азаров, голова Агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України В. Семиноженко, представники уряду, НАН України, провідних наукових установ України та інших держав.

Як розповів перед відкриттям Всеукраїнського фестивалю науки віцепрезидент НАН України А. Наумовець, це вже п'ятий фестиваль і цього разу Національна академія наук України та інші організатори, серед яких, зокрема, і Міністерство освіти й науки, молоді та спорту України, проводять його в партнерстві з Посольством Франції в Україні.

Згідно з програмою, у рамках Всеукраїнського фестивалю науки було заплановано провести понад 1 тис. заходів не лише в Києві, а й в усіх обласних центрах, а також у кількох районних центрах.

Також з ініціативи Посольства Франції у восьми обласних центрах України були заплановані виставки «Марі Кюрі (1867–1934)» та «Усе це хімія», а також

кінопокази (*Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України* (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 20.05; *В Україні розпочався фестиваль науки // Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua>). – 2011. – 19.05; *Прем'єр-міністр привітав науковців // Урядовий портал* (<http://www.kmi.gov.ua>). – 2011. – 20.05; *Науковці влаштували фестиваль // Голос України* (<http://golos.com.ua>). – 2011. – 20.05).

* * *

26 травня відбулося засідання робочої групи в голови Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України В. Семиноженка з представниками ІТ-бізнесу. Мета засідання – започаткувати співробітництво між органами державної влади та представниками ІТ-галузі на постійній основі для реалізації програм і проектів з інформатизації. Учасники обговорили такі актуальні питання, як упровадження податкових стимулів для вітчизняного ІТ-бізнесу, удосконалення системи освіти в галузі ІКТ, легалізація ринку програмного забезпечення та перехід на продукт з відкритим кодом, реалізація проекту електронного урядування, подолання комп'ютерної неграмотності населення тощо.

За підсумками зустрічі був підписаний Меморандум про організацію та здійснення співробітництва між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України та Асоціацією «Інформаційні технології України». Як зазначив голова Держінформнауки В. Семиноженко, завдання Меморандуму – сприяти максимально ефективному використанню можливостей влади й ІТ-бізнесу задля формування в Україні інформаційного суспільства. Зокрема, Меморандумом передбачено створення Ради з конкурентоспроможності ІТ-індустрії, яка в оперативному режимі готуватиме пропозиції щодо прискорення процесів інформатизації, формуватиме відповідні законодавчі ініціативи, здійснюватиме координацію діяльності всіх зацікавлених сторін, розроблятиме механізми стимулювання розвитку та впровадження новітніх інформаційних технологій в Україні, сприятиме залученню до розбудови інформаційного суспільства громадських організацій та експертів. Робочий орган Ради з конкурентоспроможності ІТ-індустрії – Бюро – збиратиметься раз на тиждень (*В. Семиноженко: Ми виходимо на новий рівень ІТ-бізнесу та органів державної влади // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України* (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2011. – 26.05).

* * *

М. Гончаренко, директор департаменту наукової діяльності та ліцензування Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України:

«...Міністерству разом з університетами все ж вдалося зробити ряд позитивних кроків щодо поліпшення ситуації щодо фінансування

фундаментальних та прикладних досліджень і розробок за кошти державного бюджету з урахуванням фінансування наукових проектів у межах державних цільових науково-технічних програм та підвищити їх результативність. Загальний обсяг фінансування наукової та науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів міністерства у 2010 р. становив 383,9 млн грн.

За підсумками 2010 р. у вищих навчальних закладах та наукових установах виконувалося 1102 науково-дослідні роботи з фундаментальних досліджень, обсяг бюджетного фінансування яких становив 159,8 млн грн, а на виконання 834 прикладних досліджень і розробок – 114,1 млн грн. Поступово вирівнюється співвідношення між фінансуванням за рахунок усіх джерел фундаментальних, прикладних досліджень та науково-технічних розробок, що наближається до оптимального, апробованого світовою практикою, 15 : 25 : 60. Враховуючи реалії нашої країни, де питома вага держбюджету у фінансуванні науки досить значна, оптимальний розподіл бюджетного фінансування за видами (етапами) наукового процесу має становити співвідношення 35 : 30 : 35. Тобто 35 % бюджетного фінансування має спрямовуватися на фундаментальні дослідження, решта 65 % – на прикладні дослідження й розробки. Так, у 2010 р. для університетів міністерства це співвідношення становило 42 : 58 (по Україні в цілому – 56 : 44). Отже, наша університетська наука більшою мірою відповідає загальносвітовим тенденціям, ніж українська наука в цілому.

<...> Незважаючи на непросту ситуацію з фінансуванням, вітчизняна університетська наука продукує розробки світового рівня. Наведу лише кілька прикладів. Так, у 2010 р. Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут” у роботі “Скорочення витрат природного газу на основі технологій заміщення альтернативними паливами та термодинамічного форсування енергоустановок” запропонував прості та надійні в реалізації методи зниження витрат дефіцитного природного газу в енергетиці й промисловості на основі заміщення його споживання альтернативними вуглеводневими паливами природного та штучного походження.

А системи електронного керування комунальною інфраструктурою міста (розробка Донецького національного університету) вже впроваджуються в кількох областях України. Ця розробка дає змогу підвищити якість оперативного обліку, планування й розподілу енергоресурсів у місті; поліпшити системи контролю використання енергоресурсів міста; побудувати єдиний інформаційно-телекомунікаційний простір в інтересах комплексу міського господарства як складової частини загальноміської інформаційної системи тощо.

Або, наприклад, ученими Севастопольського національного технічного університету знайдені нові технічні рішення в галузі ендопротезування суглобів і хребта. Ці розробки здобувають найвищі нагороди на міжнародних виставках. І таких прикладів чимало».

Довідково: На виконання наукових досліджень і розробок вищими навчальними закладами та науковими установами міністерства у 2011 р. з державного бюджету виділено: на фундаментальні дослідження – 161,9 млн грн; на прикладні дослідження й розробки – 121,2 млн грн; на виконання заходів та завдань Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008–2012 рр. – 7,15 млн грн (*Інтерв'ю директора департаменту наукової діяльності та ліцензування М. Гончаренка газеті «Освіта України» щодо сьогодення вітчизняної університетської науки, комерціалізації наукових розробок та підтримки молодих учених // Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (<http://www.mon.gov.ua>). – 2011. – 30.05).*

Проблеми інформатизації

Н. Танатар, заввідділу організації та використання документального фонду ФПУ НБУВ, канд. біол. наук

Інформаційно-аналітичні ресурси із соціально-політичної проблематики: загальний огляд

У статті розглянуті особливості створення інформаційно-аналітичних систем із соціально-політичної проблематики та подано їх загальну характеристику

Ключові слова: контент-аналіз, контент-моніторинг, інформаційні ресурси, інформаційно-аналітичні системи.

Актуальність та особливості інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських структур. Інформація є одним з основних елементів соціального управління, тому значення інформаційного забезпечення органів державної влади важко переоцінити. Таку інформацію, необхідну владним структурам для конкретних впливів на об'єкт управління, варто розглядати як стратегічний ресурс, тобто вона повинна бути повною, актуальною, достовірною, охоплювати весь спектр проблем, що цікавлять керівні органи, збиратися регулярно й у необхідних обсягах. Виконання цих умов при формуванні інформаційних ресурсів допомагає управлінським структурам розробляти дієвий план, визначати реальні й точні цілі своїх рішень. Тому сьогодні ЗМІ та інформаційні потоки, які вони породжують, стали одними з найважливіших об'єктів дослідження суспільно-політичних процесів України.

Нині Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ), володіючи найбільшим в Україні документним ресурсом та потужним кадровим потенціалом, перетворилася на один з основних інформаційних

центрів обслуговування вищих органів влади й управлінських структур [1]. Спеціалізовані бібліотечні підрозділи в змозі відслідковувати на інформаційному рівні глобальні та локальні суспільні процеси, здійснювати інформаційний супровід різних політичних кампаній, у тому числі загальнодержавного значення.

Корисним у даному контексті є досвід інформаційного забезпечення апарату вищих органів державної влади, насамперед Адміністрації Президента України, відділом організації та використання документального фонду Фонду президентів України НБУВ (далі – Відділ). Особливості такого забезпечення полягають передусім в обслуговуванні вузького кола споживачів зі спеціальними та специфічними завданнями, а його ефективність, крім перелічених вимог, залежить від чіткого поставлення завдань і безперервної взаємодії зі споживачами інформаційних матеріалів. Унаслідок цього надзвичайно важливим і, крім того, дуже складним є окреслення інформаційних потреб таких споживачів. Від розв'язання цієї проблеми багато в чому залежить ефективність самого процесу підготовки інформації.

Не менш відповідальною процедурою є забезпечення й дотримання послідовності та безперервності всього циклу формування інформаційних масивів, починаючи від процедури встановлення джерел інформації, методик її відбору та класифікації, наповнення баз даних (далі – БД), до автоматизованого опрацювання та аналізу. Сам процес формування інформаційних потоків має бути детально продуманим та проробленим, інформація повинна відбиратися дуже ретельно і будь-якого надлишку для уникнення інформаційного шуму. Перевагу потрібно надавати власним БД, створюваним під конкретні завдання. Для коректного відбору інформації необхідно проводити постійне спостереження за рядом параметрів, які характеризують той чи інший соціально-політичний процес або явище. Методологія моніторингу повинна реалізовуватись у текстовій і статистичній формі, її принципи мають бути закладені в описі функціонування технічних систем.

Інформаційно-аналітичні системи за ключовими фрагментами публікацій: особливості формування та можливості використання. З урахуванням вказаних особливостей такої інформації та вимог конкретних замовників 1992 р. у Відділі було започатковано новий клас систем контент-моніторингу соціально-політичних процесів у суспільстві на базі ключових цитат публікацій [5]. Для наповнення БД було запропоновано використовувати не повні документи, а їх окремі фрагменти, які точно й стисло передають суть того чи іншого соціального явища, політичної події. Сама процедура контент-аналізу публікацій спрямована на виявлення та виділення з тексту фрагментів публікацій, які в межах досліджуваної проблеми мають риси найменшої цілісної одиниці (модуля) інформації.

Для подальшого індексування цитат у рамках виділеного модуля визначаються окремі елементи проблеми і зв'язки між ними на основі

зіставлення з конкретними значеннями класифікатора. Для цієї процедури запропоновано багатофасетні класифікатори з теоретично необмеженою кількістю фасет та значень кожної з них, що дає змогу формувати для кожного аспекту проблеми свою фасету з відповідним їй класом значень та створювати інформаційні системи для складних і багатопланових тем. Процесу побудови класифікатора, який у схематичному вигляді повинен відтворювати модель досліджуваної проблеми, у кожному конкретному випадку передуює аналіз досліджуваної проблеми для виявлення її складових елементів і взаємозв'язків між ними. Як найпридатніші для формального опису документів при створенні інформаційних систем за ключовими фрагментами публікацій були обрані класифікатори фасетно-ієрархічного типу. У них кожному елементу досліджуваної проблеми відповідає своя фасета з фіксованим місцерозташуванням у фасетній формулі, а сукупності значень у межах окремого елемента – відповідний фасетний клас. При цьому класифікатор не є консервативним за структурою й змістом складових елементів, а розвивається й удосконалюється відповідно до розвитку проблеми. На рівні структури додаються нові елементи із сукупністю відповідних їм значень, паралельно фасетна формула доповнюється адекватними цим елементам фасетами й фасетними класами.

На основі розробленого класифікатора за допомогою фасетної формули здійснюється формальний опис конкретного фрагмента тексту, а сукупність фасетних формул усіх виділених фрагментів забезпечує формальний опис усього документа в контексті досліджуваної проблеми. Такий спосіб опрацювання першоджерел виконує функцію інформаційного «сита», через яке проходить лише релевантна досліджуваній темі інформація у вигляді цитат оригінального тексту. Занесений до БД вхідний документ містить повний бібліографічний опис публікації та усі виділені з тексту й заіндексовані за змістом фрагменти.

Спеціально розроблені програмні засоби дають змогу розбивати вхідний документ (так званий інформаційний об'єкт) на окремі незалежні фрагменти (інформаційні модулі), кожен з яких при цьому доповнюється бібліографічними даними, й формувати на основі всіх занесених до БД документів повну інформаційну матрицю – інформаційний відбиток досліджуваної проблеми. Крім того, кожен інформаційний модуль такої матриці в разі запуску спеціальних програм розбивається на три незалежні складові, кожна з яких за потребою може функціонувати самостійно. Перша складова – змістовна інформація (цитата документа), друга – його повний бібліографічний опис і третя – структурна характеристика виділеного фрагмента, передана за допомогою фасетної формули. Таким чином, весь масив інформації, поданий у вигляді повної публікаційної матриці, може аналізуватися як окремо за кожною з виділених складових, так і в їх сукупності. У випадку сортування цитат публікацій за заданими схемами отримуємо ті чи інші аналітичні огляди, на

основі опрацювання бібліографічних записів формуються бібліографічні списки, а різні маніпуляції з фасетними формулами надають можливість будувати різні статистичні та ілюстративні матеріали. При одночасному опрацюванні (за допомогою спеціально написаних програм) усіх складових відібраних цитат формуються аналітичні огляди у вигляді структурованих за певною схемою ключових фрагментів публікацій з повним або частковим їх бібліографічним описом, доповнених таблицями, графіками, діаграмами тощо. Такий спосіб формування та розбивання вхідної інформації забезпечує в подальшому створення різних варіантів текстових файлів і таблиць кількісних показників. Технологія надає можливість вибирати з усього масиву занесених до БД документів лише ту інформацію і з такою структурою, з якою вона необхідна замовнику. За допомогою програмних засобів фрагменти текстів з різних першоджерел перетворюються на структуровані текстові блоки.

Таким чином, автоматизована технологія контент-моніторингу базується на:

- використанні як одиниці формування текстового інформаційного масиву, ключового фрагмента публікації;
- індексації ключових фрагментів публікацій за допомогою багатофасетної класифікації;
- формуванні банку ключових фрагментів публікацій у процесі поєднання двох автоматизованих процесів: багаторівневої процедури контент-аналізу текстів публікацій та їх аналітико-синтетичного перероблення.

Особливість запропонованої технології насамперед полягає в застосуванні як кількісних, так і якісних методів аналізу текстів публікацій, а також у збереженні авторського змісту та забарвленості публікації.

Інформаційно-аналітичні ресурси на базі автоматизованої системи за ключовими фрагментами публікацій. Уперше таку систему було побудовано для аналізу процесу обговорення проекту нової Конституції України в пресі (жовтень 1992 р.) [2]. Необхідно було проаналізувати обговорення цього документа в публікаціях, відібраних у процесі прес-моніторингу газетної періодики: у цілому проекті, окремих його статей, а також пропозиції щодо їх змін, доповнення, вилучення та ін. Все це потребувало точного передавання тексту оригіналу.

Принципи формування БД типових інформаційних систем, за винятком повнотекстових, не відповідали цій умові. Однак повнотекстові БД виявилися занадто громіздкими для проведення подібних досліджень. Тому для наповнення БД було запропоновано використовувати не цілі документи, а їх окремі фрагменти, які точно й стисло передавали зміст кожної пропозиції.

Для індексування відібраних цитат було розроблено двофасетний класифікатор, створені програмні засоби конвертування вхідної інформації у структуровані згідно зі статтями проекту нової Конституції вихідні текстові файли у вигляді постатейно об'єднаних цитат публікацій. Текстова складова

доповнювалася бібліографічними описами, окремо формувалися табличні матеріали, які також передавали структуру винесеного на всенародне обговорення проекту.

Система користувалася попитом у розробників проекту нової Конституції, і основні принципи її побудови було взято за основу при створенні ряду інших систем соціально-політичної тематики. У зв'язку з Постановою ВР України від 17.06.1993 р. «Про проведення референдуму про довіру (недовіру) Президентів та парламенту 26.09.1993 р.» у рамках аналогічної системи здійснювався контент-моніторинг з теми «Преса про референдум» (липень – вересень 1993 р.). В обох випадках система була вузькопроблемною, відслідковувала лише один соціально-політичний процес.

Виходячи з нових більш складних завдань, були переглянуті принципи побудови інформаційно-аналітичної системи, доопрацьовані методики аналізу й відбору матеріалу в процесі прес-моніторингу газет, його індексації, розширені можливості класифікаційних схем [12]. У результаті проведеної роботи монотематичну за наповненням систему можна було використовувати як багатоаспектну. Це дало змогу в рамках системи відслідковувати події, в яких поряд з політичними процесами фіксувалися конкретні об'єкти дослідження. Так, у випадку передвиборних кампаній завдяки вдосконаленню процедур індексування та сортування занесених до БД фрагментів публікацій можна було аналізувати передвиборний процес із усіма його нюансами, починаючи від обговорення закону про вибори до різноманітних засобів впливу на виборців і претендентів на звання депутата чи Президента, аж до порушень закону та терористичних актів. Така система дає змогу також відслідковувати поведінку виборчих блоків, політичних партій, кандидатів, представників вищих ешелонів влади, вивчати настрої регіонів тощо.

Тому, починаючи з 1994 р., зусилля співробітників Відділу були перш за все спрямовані на дослідження в процесі прес-моніторингу ЗМІ найважливіших для України в той чи інший період її сучасного розвитку соціально-політичних подій – виборів до ВР і Президента України. На основі контент-моніторингу матеріалів газетної періодики формувалась інформаційно-аналітична система з таких тем [7, 9–11]:

- Преса про вибори до ВР України-1994» (1994 р.);
- «Преса про вибори до ВР України-1998» (1997–1998 рр.);
- «Преса про вибори до ВР України-2002» (2002 р.);
- «Преса про вибори до ВР України-2006» (2006 р.);
- «Преса про вибори до ВР України-2007» (2007 р.);
- «Преса про вибори Президента України-1994» (1994 р.);
- «Преса про вибори Президента України-1999» (1999 р.);
- «Преса про вибори Президента України-2005» (2004–2005 рр.);
- «Преса про вибори Президента України-2010» (2009–2010 рр.).

Започаткована для всебічного аналізу політичних баталій під час виборчих кампаній 1994 р. інформаційна система завдяки програмному інструментарію багатоаспектного використання БД переросла в більш глобальну, яка протягом багатьох років давала можливість відслідковувати імідж політичної еліти та політичних партій України [8]:

- «Преса про політичних діячів України» (1994 р. – по сьогодні);
- «Преса про політичні партії України» (1996–2007 рр.).

У процесі вдосконалення та розвитку технології системи стало можливим аналізувати інформацію про непов'язані між собою політичні події та явища, до того ж у різних аспектах та ракурсах. При цьому передбачені різноманітні варіанти використання та подання такої інформації. Залежно від потреб замовника, система контент-моніторингу ЗМІ може функціонувати як політематична чи як монотематична. З 1996 р. у рамках такої системи, крім вищезгаданих тем, в окремі періоди відслідковувалися законотворчі акти, соціально-політична ситуація в різних регіонах України, фіксувалися висвітлені пресою поточні актуальні події, відносини України з іншими державами тощо. Основні з таких тем [3, 4, 6]:

- «Політична еліта України про “Закон про владу”» (1994–1995 рр.);
- «Преса про соціально-політичну ситуацію в Криму» (1995–1996 рр.);
- «Преса про українсько-російські відносини» (1996 р.);
- «Обговорення проекту нової Конституції (1996 р.) в пресі» (1996 р.);
- «Преса про вибори президента Росії» (1996 р.);
- «Преса про п'ятиріччя незалежності України» (1996 р.);
- «Преса про соціально-політичну ситуацію на Донбасі» (1996 р.);
- «Актуальні події в дзеркалі преси» (1997–1998 рр.);
- «Всеукраїнський референдум 2000 року» (2000–2001 рр.);
- «Реакція преси на президентський та альтернативний законопроект “Про внесення змін до Конституції України”» (2000–2001 рр.);
- «Бюджет-2001: прес-моніторинг» (2000 р.);
- «Бюджет-2002: прес-моніторинг» (2001 р.);
- «Стосунки між парламентом та урядом: прес-моніторинг» (2001 р.);
- «Обговорення законопроектів у пресі» (2001 р.).

Висновки. Набутий досвід показав, що запропонована система контент-моніторингу дає змогу максимально повно й концентровано зображати будь-який соціально-політичний процес, відображений у ЗМІ, у сформованих інформаційних масивах з подальшим їх аналізом та синтезом.

Вищенаведений перелік досліджуваних протягом 18-ти років актуальних для українського суспільства подій шляхом контент-моніторингу газетної періодики (у друкованому, а останніми роками в електронному форматі) демонструє унікальний за змістом і структурою та значний за обсягом (БД нараховують понад 200 тис. записів) інформаційно-аналітичний ресурс із соціально-політичної тематики, яким на сьогодні володіє НБУВ.

До недавнього часу формування БД системи проводилося у форматі Mark та на базі програми Absmark. Для подальшого інформаційно-аналітичного опрацювання БД використовувалися власні програмні продукти. Враховуючи нові завдання НБУВ з інформатизації бібліотеки і загальнодоступності її фондів та ресурсів, з 2010 р. наповнення та функціонування системи контент-моніторингу ЗМІ здійснюється в середовищі Irbis. Це дає змогу доповнювати БД за ключовими фрагментами публікацій повнотекстовими БД.

Список використаної літератури

1. *Горовий В.* Бібліотеки як сучасні центри української інформатизації / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2009. – Вип. 25. – С. 23–35.
2. *Заєць А.* Зі шпальт газет – до проекту : за матеріалами обговорення проекту нової Конституції України у пресі / А. Заєць, Н. Танатар // Голос України. – 1993. – 4 черв. – № 103. – С. 12.
3. *Танатар Н. В.* Бюджет-2001: Контент-анализ материалов прессы / Н. В. Танатар // Финансовые риски. – 2000. – № 4. – С. 5–11.
4. *Танатар Н. В.* Бюджет-2002: контент-анализ материалов прессы / Н. В. Танатар // Финансовые риски. – 2001. – № 4. – С. 5–11.
5. *Танатар Н. В.* Інформаційно-аналітичні системи за ключовими фрагментами публікацій як основа для створення електронної бібліотеки соціально-політичного спрямування / Н. В. Танатар // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2001. – Вип. 6. – С. 190–200.
6. *Танатар Н. В.* Обсуждение всеукраинского референдума по народной инициативе в прессе / Н. В. Танатар, Н. О. Моршна // Финансовые риски. – 2000. – № 1. – С. 11–16.
7. *Танатар Н. В.* Сучасні інформаційні технології прес-моніторингу передвиборних кампаній / Н. В. Танатар, А. Г. Федорчук // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повід. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11–13 трав. 2000 р. – Л., 2000. – С. 342–344.
8. *Танатар Н. В.* Усе – про політичну еліту / Н. В. Танатар, А. Г. Федорчук // Вісн. НАН України. – 1997. – № 1–2. – С. 91–92.
9. *Федорчук А. Г.* Використання інтернет-ресурсів для контент-моніторингу передвиборних кампаній / А. Г. Федорчук, Н. В. Танатар // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2008. – Вип. 21. – С. 227–236.
10. *Федорчук А. Г.* Президентські вибори 1999 року : контент-аналіз матеріалів преси / А. Г. Федорчук, Н. В. Танатар // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повід. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. (11–13 травня 2000 р.) – Л., 2000. – С. 351–354.
11. *Федорчук А. Г.* Роль преси в передвиборних перегонах-2006 : контент-моніторинг на базі газетних фондів НБУВ / А. Г. Федорчук, Н. В. Танатар //

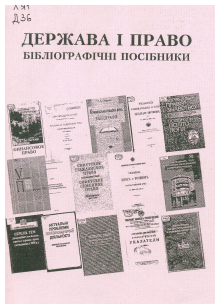
Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.– К. : НБУВ, 2007.– Вип. 18.– С. 156–168.

12. *Федорчук А. Г.* Теоретико–методичні засади аналізу інформаційного потоку соціально-політичного спрямування / А. Г. Федорчук, Н. В. Танатар // Бібліотекознавство, документознавство, інформологія. – 2004. – № 2. – С. 33–38.

До уваги держслужбовця

Н. Моїсеєнко, наук. співроб. НБУВ

Нові надходження до НБУВ з юридичних наук

Держава і право: Бібліографічні посібники : анот. кат. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад.: В. Ю. Радченко, В. А. Шкаріна ; наук. ред. і авт. передм. [Бібліографія права і юридичних наук – важливий інформаційний ресурс] Т. В. Добко. – К., 2010. – 292 с.

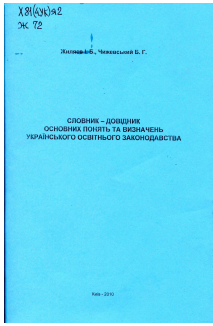
Ва727096

Хя1 Д 36

Відображено основні бібліографічні посібники з питань держави і права українською та російською мовами, які зберігаються у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Видання складається з восьми розділів: «Загальні питання держави і права», «Держава і право в Україні і в Росії до 1917 р.», «Радянська держава і право. Українське правознавство у межах та поза межами СРСР», «Держава і право незалежної України», «Держава і право зарубіжних країн», «Міжнародне право», «Порівняльне правознавство», «Показчики змісту періодичних видань».

Довідково-допоміжний апарат видання складає показчик імен.

Жиляєв І. Б. Словник-довідник основних понять та визначень українського освітнього законодавства / І. Б. Жиляєв., Б. Г. Чижевський; Наук.-дослід. центр прав. інформатики Нац. акад. прав. наук України. – К. : Парламент. вид-во, 2010. – 108 с.

ВА729925

X81(4УК)я2 Ж 72

Словник охоплює близько тисячі основних понять та визначень, які використовуються в українському освітньому законодавстві. Наведено загальний порівняльно-правовий аналіз українського освітнього законодавства з деякими поняттями міжнародного права.

Назви понять та визначень подано відповідно до їх законодавчого закріплення. Статті охоплюють усі основні джерела українського законодавства у сфері освіти: Конституцію України, кодекси України, закони України, конвенції, ратифіковані Верховною Радою України, постанови Кабінету Міністрів України, доктрини, стратегії, програми, положення, інструкції, методичні рекомендації тощо, затверджені відповідними актами центральних органів виконавчої влади.

Для зручності користування видання містить покажчик понять та визначень, список використаних нормативно-правових актів.

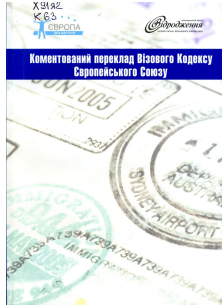
Коментовані зразки документів (за чинним законодавством) : у 3 т. Т. 1 / за заг. ред. В. М. Марченка, О. Д. Чуєвої. – Х. : Страйд, 2010. – 440 с. – (Серія «Юридичний радник»). – Дод. до наук.-практ. журн. «Мала енциклопедія нотаріуса».

С11030/1

X83(4УК)я2 К 63

Подано аналітичні матеріали з викладенням їх практичного застосування у вигляді документів з урахуванням відповідності чинному законодавству станом на 1 вересня 2010 р.

Наведено та проаналізовано документи, які відображають усі сторони життя та знаходять практичне використання у будь-яких випадках: договори (куплі-продажу квартири, про поділ майна, довічного утримання, дарування, керування майном, спадкового майна, укладання шлюбного договору, про участь у вихованні та утриманні дитини тощо); повідомлення, зокрема про вчинення нотаріальної дії; заяви; угоди; довіренності, зокрема на ведення судових справ тощо.

Коментований переклад Візового Кодексу Європейського Союзу / Громад. ініціатива «Європа без бар'єрів» ; пер. Л. Левандовська. – К. : Вістка, 2010. – 160 с. : табл.

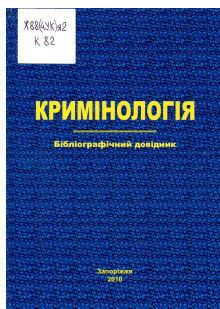
ВА731393

X91я2 К 63

Подано неофіційний переклад Регламенту № 810/2009 ЄС, що встановлює Кодекс спільноти з візових питань, здійснений громадською ініціативою «Європа без бар'єрів» у рамках проекту «Коментований переклад Візового Кодексу Європейського Союзу та інформування громадян України», за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Основна змістовна частина Кодексу супроводжується коментарями фахівців «Європи без бар'єрів». Запропоновані коментарі зосереджують увагу читачів на запроваджених Кодексом нововведеннях (у порівнянні зі Спільними консульськими інструкціями та Угодою про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС) та містять поради щодо практичного використання положень Кодексу в процесі отримання Шенгенських віз.

Додатки вміщують: бланк анкети для отримання Шенгенської візи, перелік документів для отримання візи, зразок як заповнювати візові бланки тощо.

Кримінологія : бібліогр. довід. / Ін-т права В. Сташиса Класич. приват. ун-ту ; [упоряд.: К. С. Босак та ін. ; за заг. ред. С. Ф. Денисова]. – Запоріжжя : [КПУ], 2010. – 488 с.

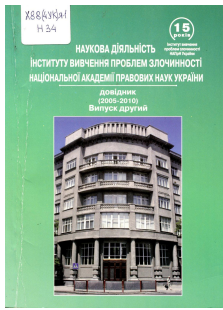
ВА735475

X88(4УК)я2 К 82

Видання містить понад 5 тис. джерел з проблем кримінології, що є у фондах бібліотеки Інституту права ім. Володимира Сташиса Класичного приватного університету та у Запорізькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. М. Горького, які вийшли протягом 2000–2010 рр. та деякі окремі видання, які вийшли друком раніше в Україні, Росії та інших країнах.

Довідник доповнений виданнями з інших галузей права, гуманітарних наук: кримінально-виконавче право, кримінальний процес, економіка, соціологія, психологія, філософія та ін., що становлять певний інтерес для кримінологічної науки. Це монографії, підручники, посібники, тексти лекцій, збірники статей, матеріали конференцій, автореферати дисертацій, а також статті з періодичних видань.

Бібліографія складається з двох частин та 44 розділів. У межах розділу література розташована за алфавітом. Окремими розділами подано персоналії та інтернет-ресурси з кримінології, перелік фахових видань, паспорт спеціальності, алфавітний покажчик авторів.

Наукова діяльність Інституту вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України : довідник. Вип. 2 (2005–2010) / за ред. В. І. Борисова, В. С. Батиргарєвої ; Нац. акад. правових наук України, Ін-т вивч. пробл. злочинності. – Х. : Кроссрууд, 2010. – 208 с.

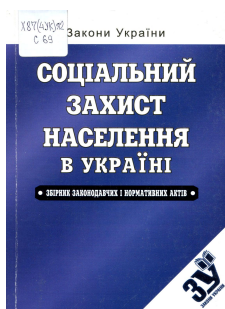
B352658/2

X88(4УК)я1 Н 34

Довідник містить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, проведені Інститутом з метою розробки ефективних кримінально-правових заходів з проблем боротьби зі злочинністю, представлені на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах за 2005–2010 рр.

Назви розділів у виданні відповідають напрямам наукової роботи співробітників інституту: виставки наукових та технічних досягнень (ряд приладів та комп'ютерних програм лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю»), законопроектні роботи, Постанови Пленуму Верховного Суду України, наукові публікації (монографії, науково-практичні коментарі, науково-практичні посібники, збірники наукових праць тощо).

Наукові дослідження інституту знаходили практичне використання в практичній діяльності правоохоронних органів, державних органів влади, інших соціальних інституцій суспільства.

Соціальний захист населення в Україні : [зб. законодавч. і нормат. актів] / упоряд.: А. В. Паливода, В. В. Орленко. – Офіц. текст. – К. : Видавець Паливода А. В., 2010. – 544 с. – (Закони України).

BA724858

X87(4УК)я2 С 69

Наведено законодавчі та нормативні акти, що регламентують соціальний захист населення в Україні, а саме: про статус і соціальний захист громадян, які

постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; про основи соціальної захищеності інвалідів, про соціальний захист дітей війни, військовослужбовців та членів їхніх сімей; про соціальне становлення та розвиток молоді тощо.

Подано Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази та інструкції Міністерства України у справах сім'ї, дітей, молоді та спорту зі змінами та доповненнями станом на 25 листопада 2009 р. з посиланнями на публікації у друкованих виданнях.

Після бібліографічного опису наведено шифри зберігання книги в загальному фонді НБУВ та відділі довідково-бібліографічного обслуговування